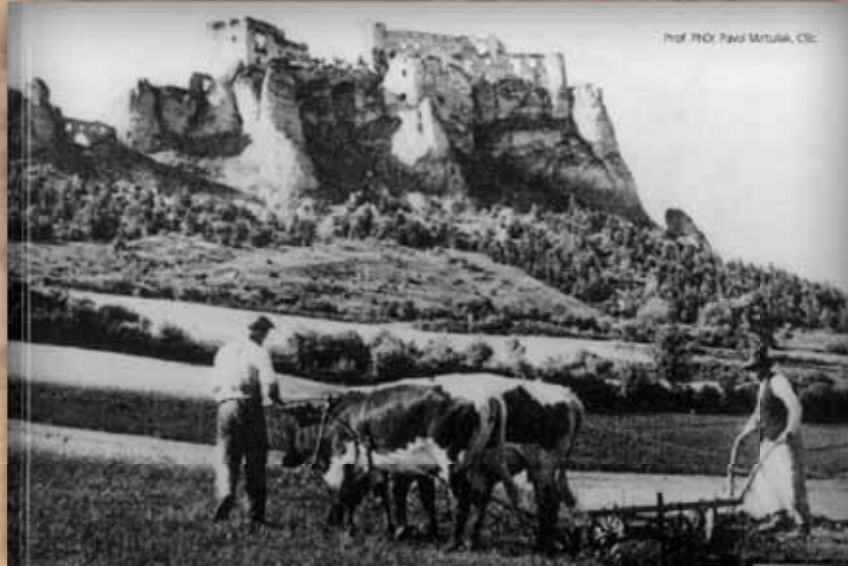

STOROČIE

KONTROLY ÚŽITKOVOSTI V CHOVE HOVÄDZIEHO DOBYTKA NA SLOVENSKU

90 ROKOV

KONTROLY ÚŽITKOVOSTI OVIEC A KÔZ NA SLOVENSKU

Úvod

Ing. Péter Görözdí
riaditeľ Plemenárskych
služieb SR, š.p.

Vážení priatelia poľnohospodárstva,

rok 2025 nám v hneď na začiatku priniesol nepríjemné prekvapenie v podobe výskytu slintačky a krívačky, ktorá ovplyvnila nie len dotknutých chovateľov, ale celý agrosektor. Jej dôsledky budeme vnímať dlhšiu dobu akoby sme si priali a škody, ktoré vznikli, sa budú len postupne naprávať. O to dôležitejšie je pripomenúť si tradície, úspechy, ktoré sme, nie vždy v priaznivom prostredí, spoločne dosiahli.

V roku 2025 stojíme na prahu významného míľnika – 100 rokov kontroly užitočnosti hovädzieho dobytku a 90 rokov kontroly užitočnosti oviec na Slovensku. To je bez pochyb dôležitým míľnikom v oblasti šľachtenia a plemenitby a dôvodom na krátke obzretie sa späť.

Cieľom kontroly užitočnosti od počiatku jej zavedenia na Slovensku bolo vytvoriť pevnú základňu pre spoľahlivé zušľachťovanie zemských chovov hospodárskych zvierat na podklade predpisov, vyhovujúcich novodobým a osvedčeným poznatkom vedy a praxe. Napomáhať rozvoju poľnohospodárskej výroby uplatňovaním požiadavky - výber plemenných býkov len z chovov, ktoré sú kontrolované, tak aby plemeno podliehajúce degenerácii, bolo regenerované pravidelným prílivom zdravej krvi. V chovateľských oblastiach ustáliť určitý úžitkový typ dobytku, ktorý by zodpovedal podmienkam pôdnym, klimatickým, hospodárskym a chovateľským. I dnes musíme konštatovať, že tieto ciele boli nadčasové, správne a naši predchodcovia vedeli, čo je najlepšie pre rozvoj poľnohospodárstva na Slovensku.

Keď sa obzrieme späť, vidíme, ako sa kontrola užitočnosti stala pilierom moderného chovu. Od prvých záznamov až po dnešné sofistikované metódy hodnotenia úžitkových vlastností – každý krok bol vedený snahou o zlepšenie genetického potenciálu, efektivity chovu a kvality produkcie. Tento úspech by nebol možný bez odhodlania chovateľov, odborníkov a organizácií, ktoré sa podieľajú na plemenárskej práci. Ich úsilie zabezpečilo, že Slovensko je dnes uznávaným členom medzinárodnej organizácie ICAR, ktorá stanovuje štandardy kontroly užitočnosti na celosvetovej úrovni.

Pri tejto príležitosti si nielen pripomíname minulosť, ale aj hľadíme do budúcnosti. Nové technológie, digitalizácia a genetické výskumy nám otvárajú dvere k ešte presnejšiemu hodnoteniu a efektívnejšiemu riadeniu chovu. Našou úlohou je pokračovať v tejto tradícii a zabezpečiť, aby kontrola užitočnosti zostala základným nástrojom pre udržateľný a konkurencieschopný chov a pre chovateľov bola ich každodennou súčasťou.

Ďakujem všetkým, ktorí sa podieľali na tomto storočí úspechov. Nech nás ďalších sto rokov vedie rovnaká vášeň, odbornosť a odhodlanie!

Kontrola úžitkovosti v chove hovädzieho dobytku

Historické informácie o zaznamenávaní množstva mlieka

Od polovice 19. storočia a predovšetkým na prelome storočí začali niektoré farmy, ústavy ale aj závody živočíšnej výroby v Európe a Spojených štátoch amerických uskutočňovať „testy dojenia“ s cieľom identifikovať najlepšie a najvýkonnejšie zvieratá pre svoj chov.

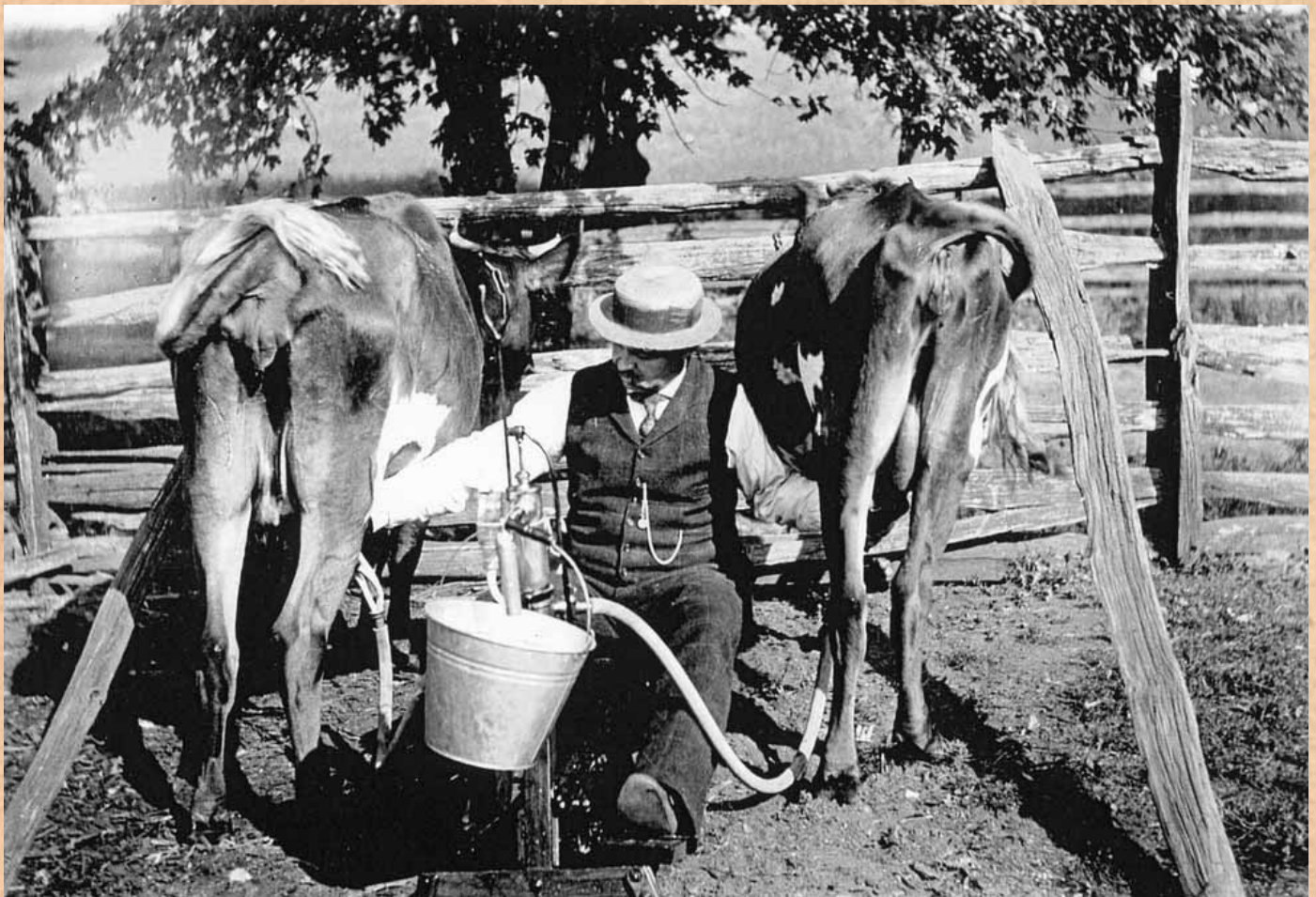
Asociácie ako napr. Holstein Friesian Association in The USA (so začiatkom v roku 1883) a Friesian Herd Book v Holandsku (so začiatkom v roku 1893) uskutočňovali tieto testy ako prvé na svete.

Profesor André-Max Leroy, poukázal v jednej zo svojich kníh na to, že pôvod záznamov o dojivosti je spojený s momentom, keď je možné nahradiť denné testy pravidelnými testami. Táto možnosť bola preukázaná Fleischmannom a jeho spolupracovníkmi po deviatich rokoch sledovania farmy pozostávajúcej zo 60 dojníc. Ich domnienky boli prvýkrát uvedené do praxe vo Vejene, na Jutskom poloostrove v Dánsku, s účinnosťou od **1. mája 1895. Tento dátum sa považuje za dátum zrodu vedenia záznamov o dojivosti mlieka a výrobe masla – začiatok vý-**

konu mliekovej kontroly úžitkovosti hovädzieho dobytku na svete.

V Dánsku bolo, tri roky po zrode vedenia záznamov o dojivosti vo Vejene, do zaznamenávania dojivosti zapojených 45 000 kráv. V roku 1912 boli vedené záznamy už pri 200 000 krávach z celkového počtu milióna kráv. Dánsko zo všetkých krajín v oblasti vedenia záznamov o dojivosti napredovalo najrýchlejšie. Vo Francúzsku boli prvé testy v plnom rozsahu realizované v rokoch 1900 - 1910 a prvý syndikát pre vedenie záznamov o dojivosti bol uvedený do prevádzky v roku 1907. V období rokov 1910 - 1925 sa vedenie záznamov o dojivosti rozšírilo do mnohých krajín. Metodológia však ešte nebola pevne stanovená a v porovnaní s dennými testami bolo veľa sporov o chybách spôsobených používaním periodického testovania. Krajiny, ktoré pochopili užitočnosť zaznamenávania mlieka, zvolili intervaly od siedmich dní do dvoch mesiacov v závislosti od ich cieľov a podmienok. Kľúčovým faktorom v tom čase bol obsah mliečneho tuku alebo presnejšie maslového tuku.

Už v roku 1923 sa krajiny, ktoré zaviedli systémy na zaznamenávanie mlieka, pokúšali štandardizovať testovacie

Takzvané Mehring Milking Machine v USA, rok 1890. Zdroj foto: USDA Bureau of Dairy Industry Records.

metódy a formu vyjadrenia výsledkov. Na medzinárodnom kongrese o poľnohospodárstve, ktorý sa konal v Paríži v roku 1923, bol prijatý tento návrh:

„Pokiaľ ide o zaznamenávanie mlieka/masla dojníc, existuje dôvod na štandardizáciu postupov zaznamenávania medzi krajinami Európy. Predovšetkým by sa malo odporučiť, aby záznamy o mlieku a masle boli vyjadrené v rovnakej forme.“

V roku 1939 sa Leroy pokúsil založiť európsku zastrešujúcu organizáciu pre chov zvierat. Dosiahol to v roku 1949 na V. medzinárodnom kongrese živočíšnej výroby v Paríži, keď k tomuto kroku pristúpilo 12 národných združení. Leroy bol zvolený za prvého prezidenta Európskej asociácie pre živočíšnu výrobu – túto čestnú funkciu zastával dve funkčné obdobia až do roku 1961. V roku 1949 bol tiež zakladajúcim prezidentom Francúzskej asociácie pre živočíšnu výrobu. V roku 1951, v Ríme, sa tiež zasadzoval za vytvorenie Európskeho výboru pre kontrolu dojivosti a pomohol zabezpečiť medzinárodne porovnateľné stanovovanie a hodnotenie výsledkov. AM Leroy bol jednotlivo potvrdený ako predseda skupiny, ktorá potom strávila päť dní vypracovaním definitívnej dohody, ktorá je s veľmi malými zmenami dodnes platná. Vznikla medzinárodná organizácia pre kontrolu zvierat (**ICAR International Committee for Animal Recording**).

V súčasnosti ICAR tvorí viac ako 130 členov z viac ako 55 krajín. Cieľom tejto organizácie je podporovať rozvoj a zlepšovanie identifikácie zvierat, zaznamenávania výkonnosti a hodnotenia v produkcii hospodárskych zvierat. Tieto ciele sa dosahujú stanovením definícií a usmernení na meranie charakteristík ekonomického významu, prispievajú k udržateľnému potravinovému reťazcu a zároveň majú na pamäti, čo je dlhodobu prospešné pre otvorené trhy.

Tabuľka č. 1 Historický prehľad zavedenia výkonu kontroly užitočnosti HD v niektorých vybraných krajinách:

KRAJINA	Rok zavedenia kontroly užitočnosti HD
USA	1883
Dánsko	1895
Nemecko	1897
Maďarsko	1897
Fínsko	1898
Nórsko	1898
Švédsko	1898
Holandsko	1899
Rakúsko	1900
Škótsko	1903
Litva	1904
Poľsko	1904
Francúzsko	1905
Česká republika	1905
Austrália	1909
Estónsko	1909
Írsko	1910
Argentína	1911

Kanada	1911
Anglicko a Wales	1914
Južná Afrika	1917
Belgicko	1919
Severné Írsko	1921
Taliansko	1922
Švajčiarsko	1922
Litva	1923
SLOVENSKO	1925

História na Slovensku

Prvá republika (1918–1938)

■ Vznikali spolky pre zlepšovanie chovu hovädzieho dobytku.

■ Z hľadiska legislatívy bol dôležitý predovšetkým zákon o plemenitbe hospodárskych zvierat č. 169 Zb. zo dňa 2. júla 1924, ktorý stanovil nielen samotnú metodiku pre výkon kontroly užitočnosti, ale aj chovný smer a chovné oblasti pre chov dvoch hlavných plemien chovaných na Slovensku.

■ Prvé výsledky boli vyhodnotené v roku 1925 a kontrolovalo sa 1 136 kráv (t.j. 0,23% z celkového počtu kráv), z toho 660 plemena simentálskeho, 389 pinzgauškého

Kont. krava, pinzg. č. na rohu 18, maj. M. Vanovič, Dražkovce, župa XVII. Výsledky kontroly z roku 1925: váha 490 kg, dojala 3875 kg mlieka, 3,5% tuku, 135,87 kg tuku. Spotreba bielek 240,14 kg a Kellnerových jedn. 2790,65 kg.

Stádo simentálskych býčkov na statku J. Pálffyho v Smoleniciach od kontrolovaných kráv.

- 100 rokov kontroly užitočnosti v chove hovädzieho dobytku -

Výsledky kontroly užitočnosti v rokoch 1939 – 1945		Výsledky kontroly užitočnosti v rokoch 1946 – 1955	
Raza	Metóda	Metóda	Metóda
Slovak	1939	1946	1955
	1940	1947	1956
	1941	1948	1957
	1942	1949	1958
Czech	1939	1946	1955
	1940	1947	1956
	1941	1948	1957
	1942	1949	1958
Polish	1939	1946	1955
	1940	1947	1956
	1941	1948	1957
	1942	1949	1958
Hungarian	1939	1946	1955
	1940	1947	1956
	1941	1948	1957
	1942	1949	1958
Romanian	1939	1946	1955
	1940	1947	1956
	1941	1948	1957
	1942	1949	1958
Výsledok v %		Výsledok v %	
100		100	

Počas vojnového obdobia v rokoch 1939 – 1945 sa kontrola užitočnosti nezabezpečovala.

plemena a 87 bernského v 41 obciach.

V tomto období mala kontrola užitočnosti okrem súkromnohospodárskeho významu aj spoločenský význam, pretože viedla chovateľov k pokrokovým metódam kŕmenia, chovu, odchovu, ošetrovania a zveľaďovania dobytká. Jej prednosťou bolo aj to, že pri hodnotení kontrolovaných zvierat (keď išlo o výber na plemenitbu, kúpu, predaj, výstavy a pod.) sa prihliadalo nielen na exteriér, ale predovšetkým na pôvod, množstvo mlieka alebo tukovosť a spotrebu živín.

Povoynové obdobie (1945–1960)

Vo vojnovom a tesne povojnovom období minulého sto-

V roku 1956 Jednotné roľnícke družstvo Dojč vystavilo nové kraviny. Kravy, ktoré tiež nedobrovoľne vstúpili do družstva, sa dostali konečne do spoločných priestorov. Živočíšna výroba sa pekne rozrástla a keď pribudli teľatka, mohli si voľne vybehnúť aj do výbehu.

ročia nastala určitá stagnácia výkonu kontroly užitočnosti. Kontrola užitočnosti sa vykonávala najmä v štátnych majetkoch a u pokrokových súkromných chovateľov.

V roku 1946 bolo do kontroly užitočnosti zapojených

Celoštátny výstavný nákupný trh na plemenné zvieratá, Nitra 22.-25. mája 1958. Víťazná krava slov. strakatého plemena, ušné číslo 404/1, užitočnosť v II. laktácii 4 449kg mlieka, tukovosť 4,2%, chovateľ SAV Viglaš.

14 500 kráv a spracovaných 10 986 uzávierok s priemernou úžitkovosťou 2 361 kg mlieka, 3,75 % a 88,5 kg tuku (uzavreté laktácie predstavujú 2,32 % z celkového počtu kráv chovaných na Slovensku v tomto období – 554 938).

■ Kolektivizácia a vznik JRD (Jednotné roľnícke družstvá) výrazne ovplyvnili spôsob chovu. Vznik JRD umožnil zavedenie jednotných metodík kontroly.

■ Začala sa budovať centrálna evidencia výkonov zvierat.

■ V roku 1950 sa zaviedli typové protokoly pre jednotlivé druhy zvierat.

■ V roku 1955 na základe vládného uznesenia č. 38 zo dňa 6. júla 1955 v Zbierke zákonov republiky Československej čiastka 31 vznikajú dve organizácie – Ústredná správa inseminačných staníc, ktorá riešila oblasť reprodukcie hovädzieho dobytku a Oblasť inšpektorát pre plemenitbu hospodárskych zvierat, ktorý zabezpečoval úlohy kontroly úžitkovosti.

■ V roku 1958 sa zmenil spôsob zaraďovania zvierat do kontroly úžitkovosti. Do kontroly sa zapájali celé stáda vyhovujúce plemenitbe. Umožnil to najmä veľký rozvoj JRD, dostavba a výstavba nových ustajňovacích technológií a teda aj koncentrácie kráv v týchto stavbách. Nový spôsob uľahčoval prácu so stádom ako celkom, čo bolo prvým predpokladom rýchlejšieho zlepšovania. Plemenársky zootechnik mal na starosti menší počet kontrolných staníc, ktoré boli zoskupené v jeho takzvanom plemenárskom obvode. Plemenárski zootechnici sa okrem aktivity v oblasti techniky zameriavali aj na poradenskú činnosť a tak účinne pomáhali organizovať živočíšnu výrobu.

■ V roku 1959 sa vládnym nariadením č. 65 z 30. septembra 1959 pristúpilo k ďalšej reorganizácii štátnej plemenárskej správy. Kontrola úžitkovosti sa vykonávala podľa „Smernice o organizovaní a vykonávaní kontroly zvyšovania úžitkovosti dobytku (č. j. 11.164/59/Mo-31) zo dňa 30. 11. 1959.

■ Do konca r. 1959 existovala len plemenárska kontrola úžitkovosti I. stupňa. Od roku 1960 sa rozčlenila na dva stupne (kontrola úžitkovosti I. a II. stupňa), ktoré sa vzájomne líšili najmä tým, že II. stupeň sa zabezpečoval v spolupráci s chovateľom.

■ Kontrola úžitkovosti sa stala základom pre plánované šľachtenie. Systematické sledovanie dojivosti, rastu a reprodukcie umožnilo vybrať najvýkonnejšie jedince, čo viedlo k postupnému zvyšovaniu produkcie mlieka, mäsa a vlny.

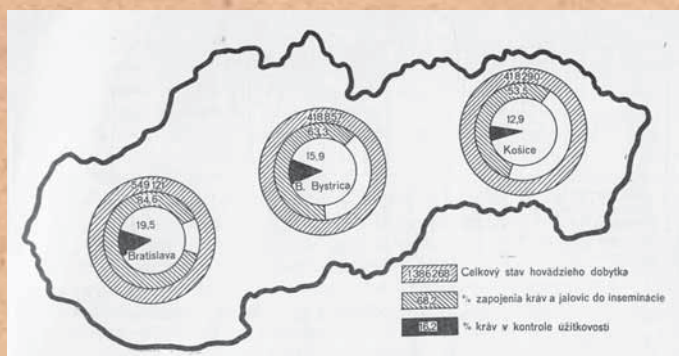
■ Zavádzali sa výpočty plemennej hodnoty a selekcia podľa potomstva. Vďaka kontrole sa začali cielene šľachtiť plemená s lepšími úžitkovými vlastnosťami. To položilo základy moderného plemenárstva.

■ Centrálna evidencia umožnili štátnym majetkom a JRD lepšie plánovať chov, kŕmenie a reprodukciu, čím sa znížili straty a zvýšila efektívnosť.

Obdobie rokov 1960 – 1989 (obdobie socializmu)

Kontrola úžitkovosti hospodárskych zvierat v Československu v rokoch 1960–1989 prešla výrazným rozvojom a profesionalizáciou. V tomto období sa stala základným nástrojom pre šľachtenie, plánovanie výroby a zvyšovanie efektivity živočíšnej produkcie.

■ Kontrola bola povinná v štátnych a družstevných hospodárstvach. Kontrola úžitkovosti sa vykonávala na základe „Metodiky kontroly úžitkovosti dobytku – č. j. 31-9167/61 zo dňa 30. septembra 1961“. Metodika bola upravená pod č. j. 31-10.408/62 z novembra 1962 a vstúpila do platnosti od 1. januára 1963. Výsledky kontroly úžitkovosti boli postupne spracovávané strojne - početným systémom, bol zavedený nový spôsob publikovania

Stavy hovädzieho dobytku na Slovensku a % zapojenia do inseminácie a kontroly úžitkovosti v roku 1961.

Chovateľský deň v roku 1972 pán Juraj Jačísko z PD Sol'.

ročnej uzávierky KÚ I. a II. stupňa pod č. j. 31-8.790/63 z 20. augusta 1963.

■ Neskoršie boli smernice, resp. metodiky pre vykonávanie kontroly úžitkovosti nahradené vydaním príslušných noriem (ČSN a ON). Od 1. augusta 1969 vstúpila do platnosti ČSN 466113 „Kontrola úžitkovosti dobytku“.

■ V jednotlivých rokoch sa počet kontrolovaných kráv neustále zvyšoval. 1. 1. 1970 bolo do kontroly úžitkovosti zapojených 163 917 kráv, čo bolo 28,4 % z celkového počtu 578 000 kráv chovaných na Slovensku. Údaje spracované za kontrolný rok 1970 svedčí o ďalšom nebyťalom rozvoji počtu kráv zapojených v KÚ a súčasne opäť potvrdili pozitívny trend v dosahovanej úžitkovosti kontrolovaných kráv, keď pri 114 028 uzávierkach bola úžitkovosť 2 934 kg mlieka, 3,88 % a 114 kg tuku pri živej váhe 528 kg. Rozvoj kontroly dedičnosti v chove hovädzieho dobytku a potreba dostatočného počtu stád na testovanie plemenných býkov zaraďovaných do inseminácie si vyžadovali ďalší rast stavov kráv začlenených do kontroly úžitkovosti. A tak k 1. 1. 1975 bolo v plemenárskej kontrole úžitkovosti na Slovensku už 300 837 kráv, čo predstavovalo 65,9 % kráv chovaných v socialistickom sektore.

■ Revízia tejto normy bola vykonaná k 1. februáru 1975. Zavádza sa meranie mlieka pri výkone KÚ prietokomerom a v analyzovaní mlieka na množstvo tuku sa pripúšťa využitie Gerberovej metódy a tiež využitie analyzátoru „Milkotester“.

■ Zaznamenávala sa nielen mlieková, ale aj mäsová úžitkovosť (rast, konverzia krmiva, porážková výťažnosť).

■ Boli zavedené centrálné počítačové systémy na spracovanie údajov a dňa 3. 11. 1981 slávnostne odovzdaný a spustený do prevádzky veľký sálový počítač M4030-1. Dodávka celého počítača prišla na dvoch kamiónoch a obsahovala vyše 130 debien rôznych veľkostí. Tento sálový

Chovateľský deň v Koškovcih v roku 1985, AGROKOPLEX Humenné.

počítač mal samostatné skrine na procesor a operačnú pamäť. Ďalej jeho externými vstupnými – výstupnými pamäťami boli páskové a diskové stojany. Osem páskových a osem diskových stojanov s vymeniteľnými páskami a diskami boli tým hlavným nosným priestorom pre databázu plemenárskych údajov.

■ Dňom 1. januára 1973 vstúpil do platnosti zákon SNR č. 110/1972 Z.z. o plemenitbe hospodárskych zvierat. Vyhláška MPVŽ č. 108/1974 Z.z. k tomuto zákonu nadobudla účinnosť až 1. januára 1975. Dňom 1. januára 1973 dochádza opäť k zmene organizačnej štruktúry plemenárstva, keď boli vytvorené Krajské plemenárske podniky lokalizované v Bratislave, Banskej Bystrici a Košiciach, ktoré boli súčasťou komplexu Štátnych plemenárskych podnikov GR v Bratislave.

■ Najvyšší počet, v tomto období, uzavretých normovaných laktácií – 396 810, bolo vyhodnotených v roku 1988. Dosiahnutá bola vtedy úžitkovosť 3536 kg mlieka, 3,95 % tuku, 139,7 kg tuku.

Obdobie rokov 1990-2010

■ Transformácia družstiev: Po páde režimu sa JRD menili na súkromné podniky, ale mnohé si zachovali veľkovýrobný charakter.

■ Obnova tradičných hodnôt: V niektorých regiónoch sa obnovuje záujem o ekologické poľnohospodárstvo, remeslá a komunitné formy života.

■ Na vykonávanie a vyhodnocovanie kontroly úžitkovosti hospodárskych zvierat zriadilo MP SR Štátny plemenársky ústav SR so sídlom v Bratislave vo forme štátnej príspevkovej organizácie s pôsobnosťou od 1. júla 1992.

■ V roku 1993 vzniklo Laboratórium genetiky a bolo zriadené za účelom overovania parentity hovädzieho dobytku, oviec, kôz, koní, ošípaných, psov dravých vtákov (sokoly, orly), stanovenia pohlavia emu a pštrosov, vyšetrovania dedičných ochorení a sledovania QTL ukazovateľov DNA testom. Skúšky sú vykonávané v súlade s požiadavkami normy STN EN ISO/IEC 17025:2005 a v súlade s uspokojovaním potrieb klientov a kontrolných orgánov. Od roku 1995 je laboratórium členom ISAG (International Society

of Animal Genetics), kde sa ako aktívny člen zúčastňuje porovnávacích testov, ktoré sú organizované každé dva roky. Keďže sa v laboratóriu nachádza DNA banka ohrozených druhov zvierat, od roku 2005 je členom DAGENE (Danubian Countries Alliance for Conservation of Genes in Animal Species). Značku SNAS-u (Slovenská národná akreditačná služba) používa od roku 2005.

■ Pri výkone kontroly úžitkovosti sme v roku 1992 začali používať nové technické vybavenie na meranie mlieka mliekomer „TRUTEST“ a o dva roky neskôr sú rozborov vzoriek mlieka rozšírené o obsah bielkovín v mlieku.

■ V roku 1995 vtedy ŠPÚ SR sa stáva členom medzinárodnej organizácie pre

genetické hodnotenie býkov INTERBULL.

■ V roku 1996 – sa ŠPÚ SR ako zástupca SR zapája do medzinárodného hodnotenia laboratórií pre rozbor mlieka CECA-LAIT (Francúzsko) a Kiel (Nemecko).

■ CLRM, ako jedno z pracovísk PS SR, š.p. sa pravidelne a úspešne zúčastňuje na medzinárodných skúškach spôsobilosti s veľmi dobrými výsledkami

■ V roku 1997 sa po prvýkrát spracoval odhad plemených hodnôt ukazovateľov mliekovej úžitkovosti HD metódou Animal Model – Test Day Model (I. laktácie). Od roku 2004 sa zahrnuli do výpočtov plemených hodnôt aj druhé a tretie laktácie.

■ Národná rada Slovenskej republiky schválila dňa 13. mája 1998 zákon 194/98 Z.z. o šľachtení a plemenitbe hospodárskych zvierat. Vykonávacie vyhlášky č. 17/2001 ktorou sa upravujú podrobnosti o označovaní hovädzieho dobytku o evidencii hovädzieho dobytku a o vedení centrálného registra hovädzieho dobytku a vyhláška č. 18/2001 - kontrola úžitkovosti hospodárskych zvierat, boli schválené NR SR dňa 27. januára 2001 a vstúpili do platnosti dňom 1. februára 2001.

■ V roku 1998 sa zaviedla kontrola úžitkovosti mäsových plemien a ich krížencov.

■ V septembri 1998 sa začali analyzovať vzorky mlieka aj na obsah močoviny v mlieku – dôležitá informácia k výžive dojníc, dá sa rýchlo kontrolovať obsah energie a dusíka v krmnej dávke.

■ V roku 2005 prechod na 14 miestne alfa- numerické označenie zvierat v databázach kontroly úžitkovosti.

■ V roku 2006 získanie na Agrokomplexe ocenenia Zlatý kosák za program na vedenie centrálnej evidencie hospodárskych zvierat.

■ Pokles živočíšnej produkcie, nepriaznivý vývoj cien sa prejavil v poklese dojníc na Slovensku.

■ V roku 2007 sa zaviedol zvoz vzoriek mlieka zvoznými linkami, čím sa zrýchlil ich presun do Centrálného rozboru vzoriek mlieka v Žiline.

■ 1. 1. 2008 vznikol štátny podnik Plemenárske služby SR ako nástupnícka organizácia Štátneho plemenárskeho ústavu SR

Foto: Ing. Milan Hubka, vedúci Regionálneho strediska Plemenárskych služieb SR, š.p.

■ V októbri 2008 sme po prvýkrát, v spolupráci s Katedrou genetiky a plemenárskej biológie Slovenskej poľnohospodárskej univerzity v Nitre, ako 28 krajina sveta zaslali dáta na spracovanie do tzv. test-runu medzinárodného genetického hodnotenia ukazovateľov mliekovej užitočnosti býkov holštajnského a slovenského strakatého dobytku v Slovenskej republike, ktoré boli plne akceptované medzinárodným hodnotením v centre Interbullu. Spätná informácia potvrdila korektnosť našich údajov a úspešnosť nášho prvého vstupu na medzinárodnú pôdu v oblasti genetického hodnotenia.

■ Zaviedli sme on-line sprístupnenie výsledkov z kontroly užitočnosti: **Internet KÚHD**

■ V roku 2009 sme získali Certifikát kvality v rozsahu - identifikácia HD, kontrola mliekovej užitočnosti HD, analýzy v laboratóriách a genetické hodnotenie.

Po roku 2010

■ Prešli sme na označenie individuálnych vzoriek mlieka pomocou čiarového kódu, ktorý znovu prispeje ku kvalite poskytovaných výsledkov.

■ Rok 2010 - Certifikát kvality pre mäsovú kontrolu užitočnosti a identifikáciu mäsových plemien a ich krížencov.

■ Akreditácia laboratória genetiky ICARom.

■ Rok 2011 - Certifikát kvality pre identifikáciu a kontrolu užitočnosti mliekových oviec.

■ Zaviedol sa elektronický zber a spracovanie údajov, ktorý umožní chovateľom priamy prístup k dátam a analýzam z kontroly užitočnosti HD, ošípaných, oviec a kôz na stránke www.plis.sk. (Plemenársky informačný systém). Ide o plemenársky, internetový, informačný portál pre chovateľa a odbornú verejnosť všade tam, kde je internet.

■ Denné spracovanie dát KÚ a prístup k nim 24/7, elektronické zasielanie tlačových výstupov priamo chovateľovi na emailovú adresu.

■ Rok 2017 rozšírenie analýz vzoriek mlieka na obsah ketolátok (acetónu (AC), acetoacetátu a BHB (betahydroxybutyrátu) v individuálnych vzorkách mlieka, ktoré sú indikátorom zdravotného stavu dojníc po pôrode a v prvej tretine laktácie v zmysle výskytu produkčného ochorenia ketóz.

■ Zaviedli sa analýzy na laktoferín v mlieku - hlavným cieľom týchto analýz je predikcia počtu somatických buniek a súčasne indikácia bakteriálnej infekcie vemena.

■ Vyšetrenie vzoriek mlieka na zisťovanie teľnosti (PAG). Tieto testy sú presné, spoľahlivé a môžu sa robiť od 28. dňa po inseminácii a 60 dní od posledného otelenia. Aj tieto výsledky napomáhajú chovateľovi k lepšej ekonomickej chovu, včas sa diagnostikujú jalové kravy, ktoré môže znovu pripustiť.

■ Neustály upgrade programového produktu o nové funkcie, zdokonalenie používaného softvérového produktu podľa požiadaviek chovateľov.

Význam kontroly užitočnosti

■ Téma kontroly užitočnosti a dedičnosti hospodárskych zvierat je základným pilierom moderného plemenárstva. Prof. MVDr. Jozef Taufer ho považoval za nevyhnutný nástroj pre pokrok v chove zvierat. Taufer zdôrazňoval, že bez kontroly užitočnosti a poznania dedičnosti nie je možné dosiahnuť genetický pokrok. Jeho práca položila základy vedeckého šľachtenia, ktoré dnes zahŕňa:

■ Genetické korelácie: Vzťahy medzi vlastnosťami.

■ Zníženie generačného intervalu: Rýchlejšie dosahovanie pokroku aj pomocou genomiky.

■ Zachovanie genofondu: Udržiavanie genetickej variability pre budúce generácie.

■ Kontrola užitočnosti cestou monitoringu užitočných vlastností hospodárskych zvierat napomáha získavať in-

História kontroly úžitkovosti na Slovensku – 100 rokov.

Plemenársky zootechnik Michal Gomboš r.1970.

formácie a dáta, ktoré môže chovateľ na svojej farme využiť na posúdenie úspešnosti a ďalšieho zlepšenia chovateľských a plemenárskych výsledkov. Dobré výsledky tak priamo vplývajú na ekonomický úspech v chove. Odpoveď na otázku, či má kontrola úžitkovosti význam, si musí teda dať každý chovateľ sám. Poskytované informácie z kontroly úžitkovosti (KÚ) sú určené pre profesionálnejšie manažovanie jeho farmy. Ak chovateľ nemá informácie z kontroly úžitkovosti nemôže vedieť, ako si jeho zvieratá počínajú z hľadiska ich efektivity.

■ Záznamy z kontroly úžitkovosti poskytujú poľnohospodárskemu manažérovi dáta, informácie a vedomosti, ktoré môže využívať vo svoj prospech v rôznych oblastiach riadenia chovu:

■ môžu byť použité pre poradenské služby - poradenstvo pre chov bude účinnejšie, ak poradca vie presne, čo sa deje v chove (výživa, veterinárne služby- individuálne analyzovanie vzoriek mlieka môže pôsobiť ako dôležitý systém včasného varovania, ktorý upozorňuje na problémy, ktoré by bez zásahu mohli ovplyvniť ziskovosť stáda. Medzi tieto informácie určite patrí zisťovanie počtu somatických buniek, obsah močoviny v mlieku, ketolátky, laktoferín.),

■ môžu byť použité pre obchodnú činnosť (kvalitný plemenný materiál, zaznamenávanie mlieka pridáva významnú hodnotu akémukoľvek prebytočnému plemennému dobytku predávanému z farmy a zvyšuje šance na vyššie cenové ohodnotenie),

■ môžu byť použité ako nástroje pre identifikáciu silných a slabých stránok podniku (ekonomika chovu),

■ môžu byť použité ako ukazovateľ plánovania, rozvoja a pokroku v budúcnosti chovu hospodárskych zvierat, sledovaním záznamov o jednotlivých zvieratách môžu farmári vyberať hospodársky dôležité znaky, zlepšovať efektivitu, znižovať náklady a uspokojovať trhovú dopyt po konkrétnych druhoch dobytku.

■ V každom poľnohospodárskom sektore sa dnes kladie čoraz väčší dôraz na zníženie uhlíkovej stopy a zvýšenie udržateľnosti. Aby si producenti udržali konkurencieschopnosť, musia sa naučiť, ako na výrobu toho istého produktu spotrebovať menej zdrojov. Chov hovädzieho dobytku

Pán Horváth s mincierovou technickou váhou, ktorá spoločne so vzorkovnicami bola prezentovaná na medzinárodnej výstave INVEX 1980 v Brne.

a poľnohospodárstvo vo všeobecnosti sa v budúcnosti stanú náročnejšími, pretože bude musieť zabezpečiť potraviny pre viac ľudí s menším množstvom drahých vstupov a zároveň znížiť vplyv na ekológiu.

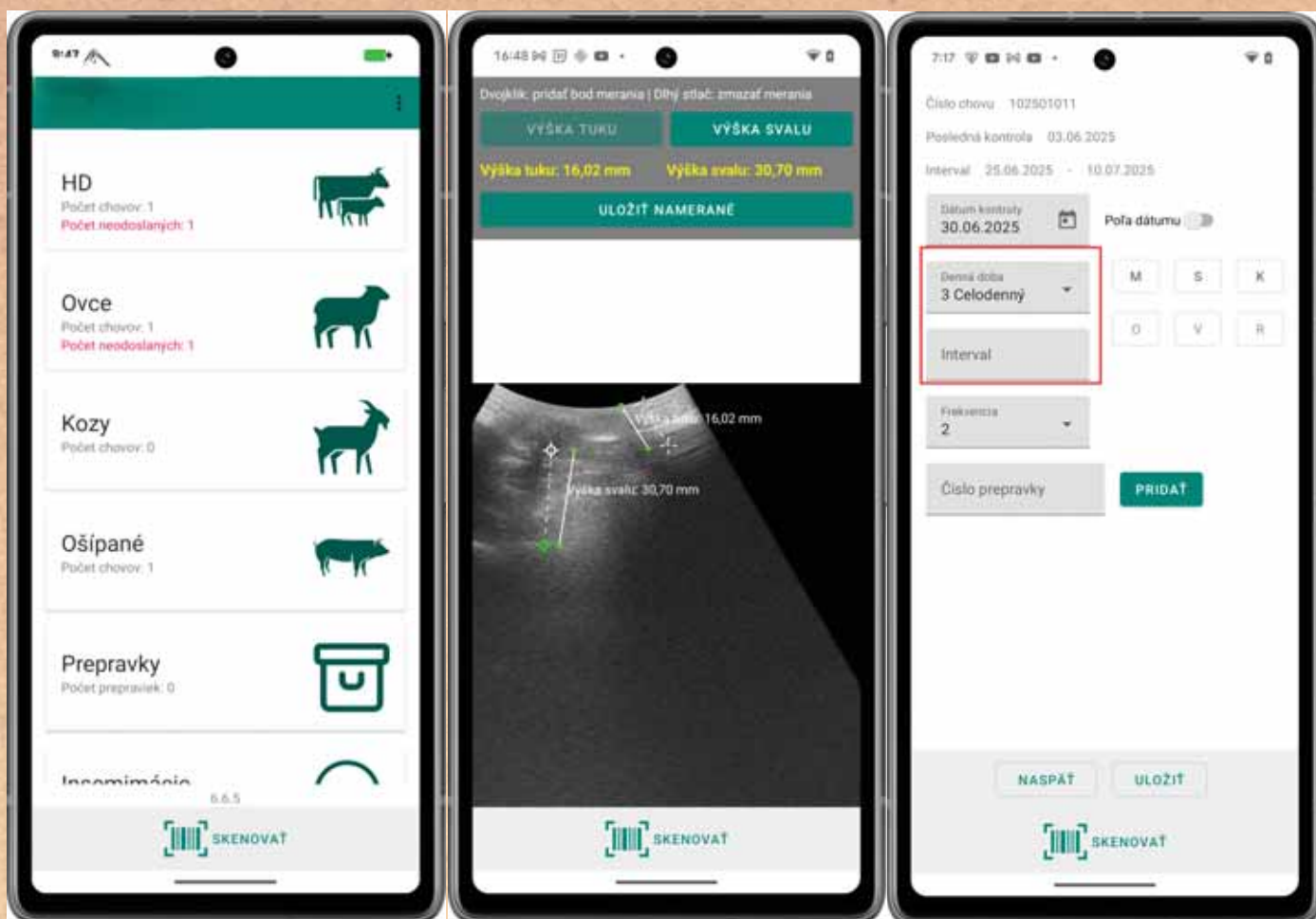
■ Hoci kontrola úžitkovosti nie je novým konceptom, stala sa nevyhnutnou pre udržanie si konkurencieschopnosti v dnešnom ekonomicky a ekologicky udomáčenom prostredí. Kontrola úžitkovosti je „nástroj v sade nástrojov“, ktorý poskytuje chovateľom lepší prehľad o ich procese genetického rozhodovania.

Súčasnosť - Inovačné postupy v kontrole úžitkovosti.

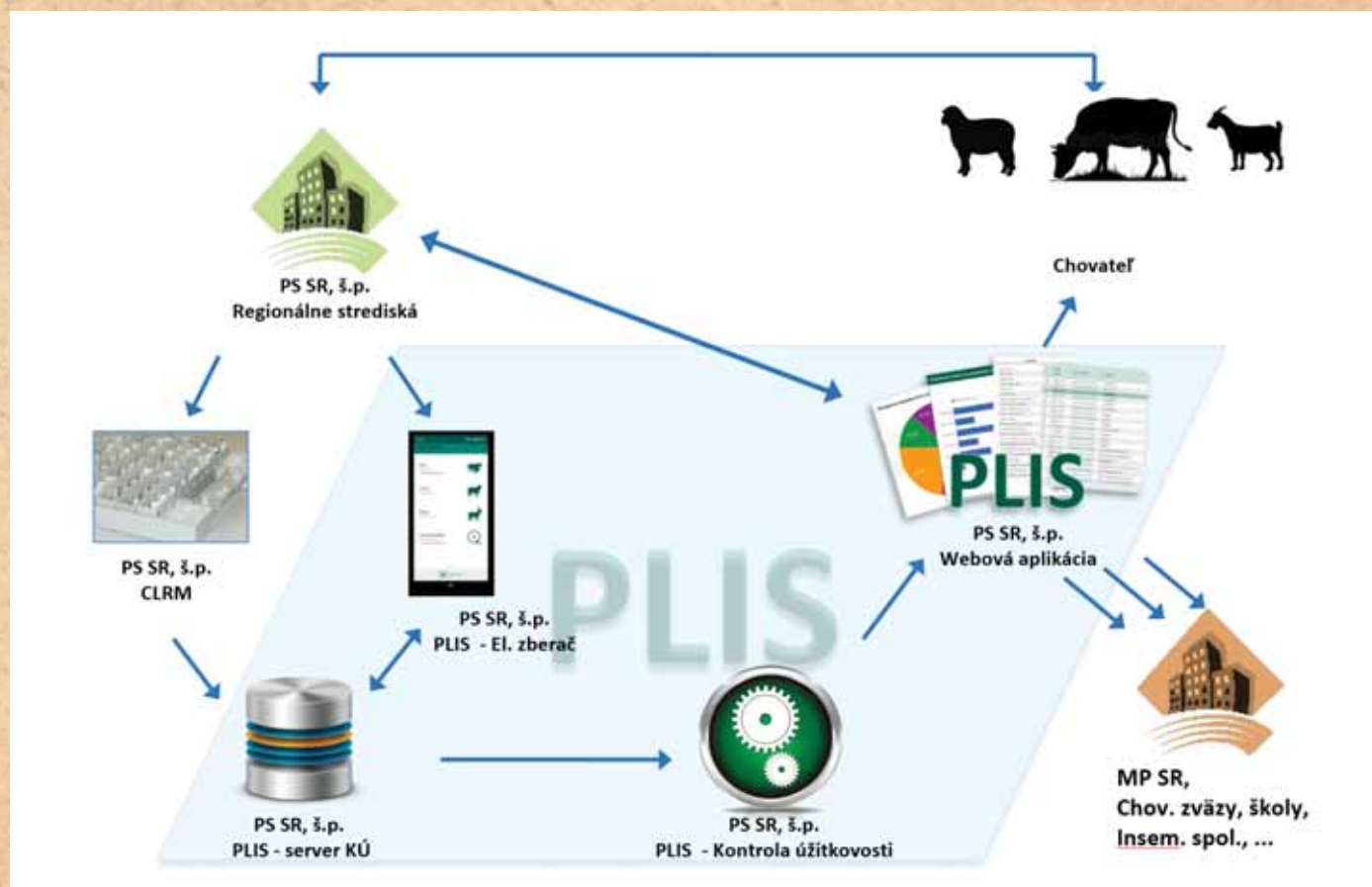

Ori-collector, milking robot sampler.

- 100 rokov kontroly užitočnosti v chove hovädzieho dobytku -

Výmena dát kontroly užitočnosti.

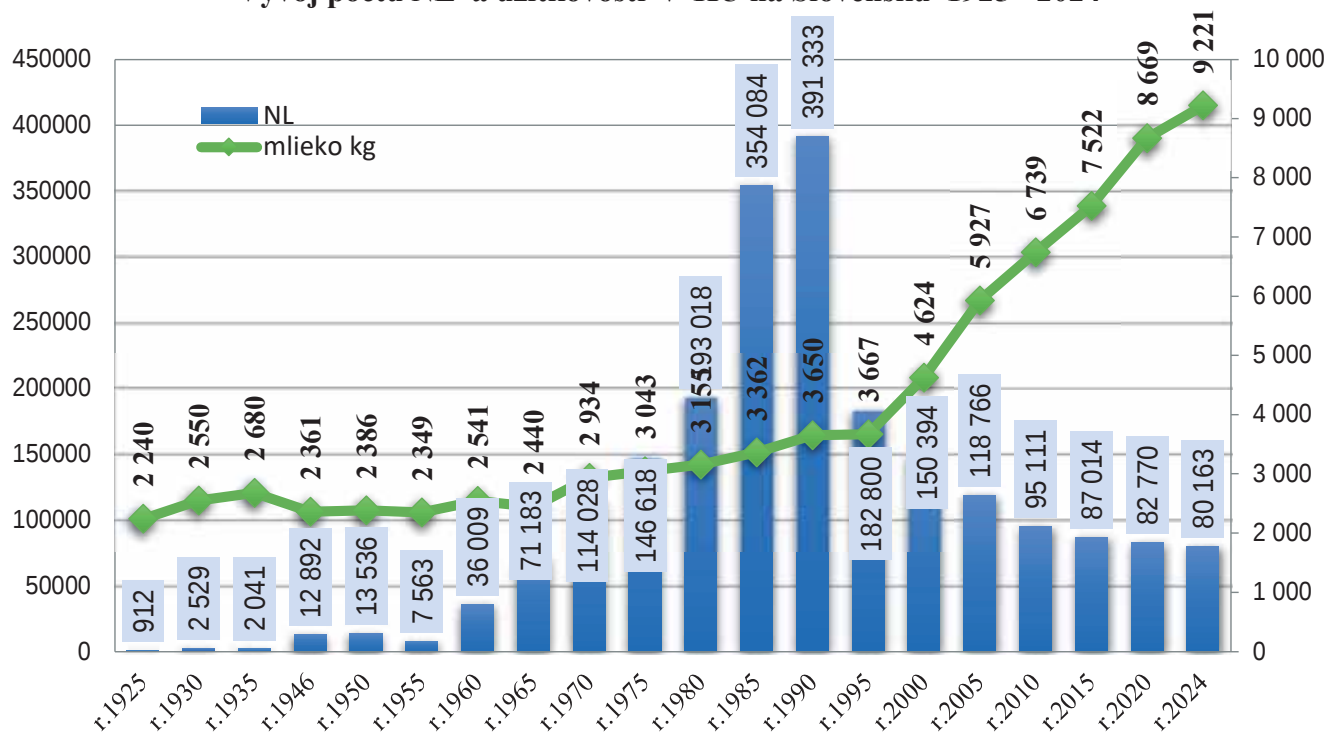

Vývoj dosahovanej užítkovosti na Slovensku

Tab. č. 2 Prehľad výsledkov v kontrole užítkovosti HD za roky 1925 -2024 na Slovensku:

Rok	Uzävierky KÚ HD spolu					Rok	Uzävierky KÚ HD spolu				
	Počet	Mlieko	Tuk	Tuk	Bielk		Počet	Mlieko	Tuk	Tuk	Bielk
		Kg	%	Kg	%			Kg	%	Kg	%
1925	912	2 240	3,95	88,5	-	1982	266 979	3 275	3,87	126,7	-
1926	1297	2 017	3,92	79,1	-	1983	296 111	3 260	3,88	126,5	-
1927	1403	2 085	3,91	81,5	-	1984	318 656	3 313	3,9	129,2	-
1928	1 587	2 207	3,87	85,4	-	1985	354 084	3 362	3,91	131,4	-
1929	1 749	2 302	3,92	90,2	-	1986	371 210	3 434	3,9	133,9	-
1930	2 529	2 550	3,78	96,4	-	1987	382 724	3 524	3,93	138,5	-
1931	2 103	2 547	3,9	99,3	-	1988	396 810	3 536	3,95	139,7	-
1932	1 700	2 713	3,9	105,8	-	1989	396 506	3 602	3,95	142,3	-
1933	1 606	2 837	3,83	108,6	-	1990	391 333	3 650	3,98	145,3	-
1934	1 593	2 654	3,91	103,8	-	1991	366 286	3 582	3,98	142,6	-
1935	2 041	2 680	3,9	104,5	-	1992	276 885	3 420	4,02	137,5	-
1936	2 387	2 835	3,83	108,6	-	1993	218 242	3 501	4,09	143,2	3,21
1937	3 910	2 652	3,84	101,8	-	1994	182 963	3 570	4,04	144,2	3,19
1946	12 892	2 361	3,75	88,5	-	1995	182 800	3 667	4,07	149,2	3,27
1947	13 510	2 416	3,48	84,1	-	1996	163 302	3 773	4,17	157,3	3,32
1948	12 265	2 461	3,77	92,8	-	1997	144 573	3 878	4,03	156,3	3,16
1949	14 796	2 798	3,73	104,4	-	1998	151 570	4 173	4,07	169,8	3,27
1950	13 536	2 386	3,81	90,1	-	1999	147 549	4 463	4,08	182	3,31
1954	7 241	2 091	3,85	80,5	-	2000	150 394	4 624	4,09	189	3,3
1955	7 563	2 349	4,02	94,4	-	2001	149325	4 940	3,93	194	3,27
1956	12 691	2 427	4,06	98,5	-	2002	148604	5 246	3,97	208	3,29
1957	18 292	2 520	3,9	98,3	-	2003	143919	5 556	4,02	224	3,26
1958	19 043	2 553	3,95	100,8	-	2004	127254	5 724	4,00	229	3,23
1959	27 202	2 472	3,99	98,6	-	2003	143919	5 556	4,02	224	3,26
1960	36 009	2 623	3,88	101,8	-	2004	127254	5 724	4,00	229	3,23
1961	42 104	2 541	3,85	97,8	-	2005	118766	5 927	3,99	236	3,24
1962	45 316	2 499	3,91	97,7	-	2006	117778	6 267	3,97	249	3,25
1963	54 865	2 399	3,9	93,4	-	2007	113175	6 517	4,02	262	3,22
1964	63 320	2 415	3,91	94,4	-	2008	109556	6 759	4,13	279	3,23
1965	71 183	2 440	3,89	94,9	-	2009	99122	6 858	4,09	281	3,24
1966	73 756	2 459	3,89	95,7	-	2010	95111	6 739	3,97	268	3,29
1967	78 905	2 662	3,89	103,6	-	2011	89127	6 769	3,95	268	3,29
1968	120 236	2 696	3,87	104,3	-	2012	89592	7 063	3,92	277	3,31
1969	103 259	2 771	3,87	107,2	-	2013	89220	7 268	3,91	284	3,32
1970	114 028	2 934	3,88	113,8	-	2014	86175	7 355	3,91	288	3,33
1971	138 777	3 012	3,89	117,2	-	2015	87014	7 522	3,84	289	3,31
1972	150 359	3 087	3,86	119,2	-	2016	76019	7 824	3,88	304	3,31
1973	128 335	3 145	3,85	121,1	-	2017	84409	8 091	3,84	310	3,3
1974	135 817	3 104	3,84	119,2	-	2018	82443	8 358	3,85	322	3,31
1975	146 618	3 043	3,85	117,2	-	2019	82309	8 388	3,88	326	3,37
1976	148 974	2 938	3,84	112,8	-	2020	82770	8 669	3,87	336	3,39
1977	165 683	3 162	3,87	122,4	-	2021	81173	8 866	3,86	342	3,38
1978	233 854	3 177	3,9	123,9	-	2022	80463	9 090	3,88	353	3,39
1979	205 979	3 234	3,85	124,5	-	2023	80014	9 189	3,96	364	3,41
1980	193 018	3 155	3,87	122,1	-	2024	80 163	9 332	3,97	371	3,44
1981	204 280	3 162	3,91	123,6	-						

Vývoj počtu NL a užitočnosti v KÚ na Slovensku 1925 - 2024

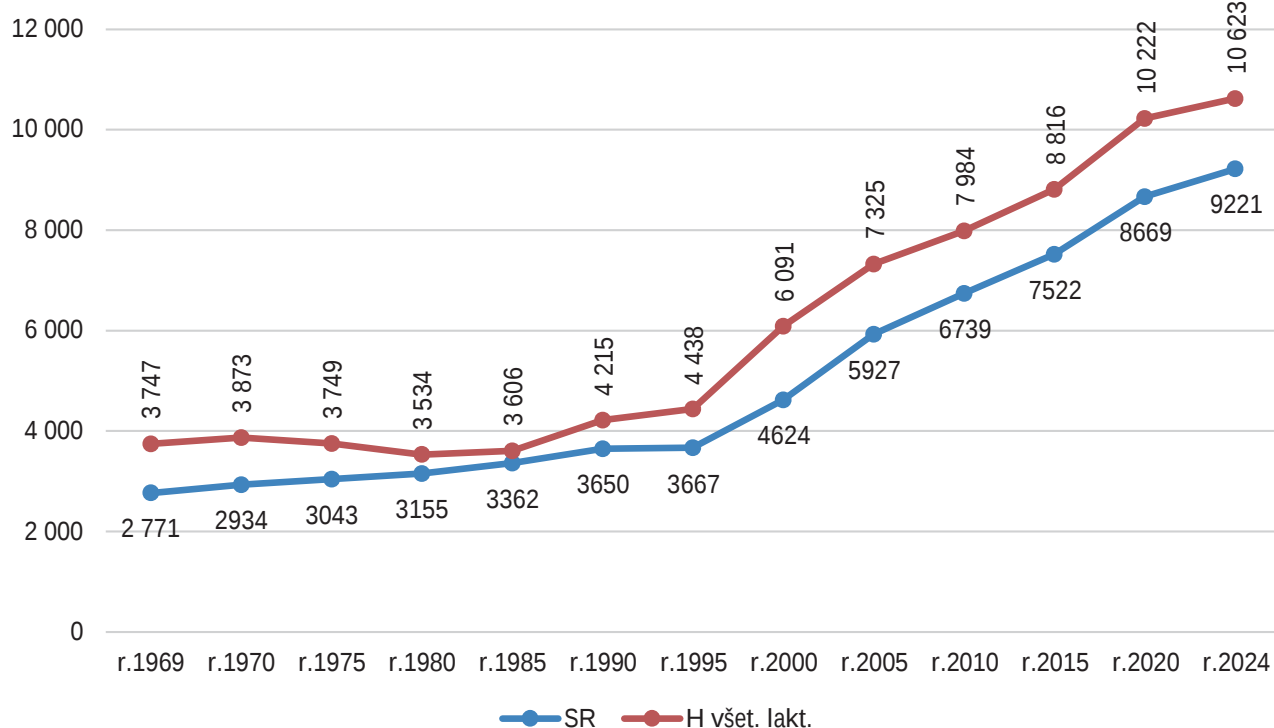
Tab. č. 3 Plemeno nížinné čiernostrakaté, holsteinské.

Rok	Uzävierky KÚ HD spolu					Rok	Uzävierky KÚ HD 1. laktäcia				
	Počet	Mlieko	Tuk	Tuk	Bielk		Počet	Mlieko	Tuk	Bielk	Vek l.otel
		Kg	%	Kg	%			Kg	%	%	
1969	544	3 747	3,81	142,8	-	1969	272	3 774	3,79	-	28/-
1970	744	3 873	3,9	151	-	1970	340	3 539	3,93	-	29/-
1971	1 338	3 943	3,9	153,8	-	1971	379	3 674	3,93	-	29/-
1972	1 799	4 044	3,86	156,1	-	1972	686	3 641	3,83	-	29,1
1973	3 121	3 664	3,86	141,4	-	1973	1 760	3 563	3,92	-	28/20
1974	3 462	3 898	3,83	149,3	-	1974	980	3 563	3,83	-	30/20
1975	4 060	3 749	3,85	144,3	-	1975	1 006	3 166	3,87	-	29/20
1976	4 967	3 541	3,87	137	-	1976	1 365	3 090	3,86	-	28/20
1977	5 719	3 724	3,86	143,7	-	1977	1 443	3 348	3,86	-	28/5
1978	8 524	3 658	3,95	144,5	-	1978	2 657	3 312	3,93	-	27/22
1979	7 333	3 750	3,9	146,3	-	1979	2 001	3 402	3,91	-	27/16
1980	6 180	3 534	3,88	137,1	-	1980	1 943	3 219	3,87	-	27/15
1981	6 609	3 480	3,93	136,8	-	1981	2 171	3 151	3,95	-	29/5
1982	10 297	3 570	3,89	138,9	-	1982	3 883	3 289	3,89	-	28/26
1983	11 185	3 543	3,88	137,5	-	1983	3 931	3 205	3,9	-	29/02
1984	13 049	3 606	3,9	140,6	-	1984	4 924	3 333	3,93	-	29/20
1985	15 508	3 675	3,9	143,3	-	1985	5 835	3 407	3,89	-	29/5
1986	15 588	3 838	3,9	149,7	-	1986	5 336	3 618	3,89	-	28/29
1987	18 016	4 008	3,94	157,9	-	1987	6 567	3 785	3,91	-	28/30
1988	17 347	4 091	3,98	162,8	-	1988	5 397	3 798	3,99	-	29/5
1989	18 280	4 186	4,01	167,9	-	1989	6 117	3 843	4	-	28/21
1990	17 825	4 215	4,02	169,4	-	1990	6 126	3 868	4,01	-	28/15
1991	16 339	4 187	4,03	168,7	-	1991	5 259	3 935	4,03	-	28/18
1992	13 057	4 031	4,06	163,7	-	1992	4 099	3 818	4,06	-	28/10
1993	10 908	4 094	4,06	166,2	-	1993	3 262	3 825	4,01	-	28/30

- 100 rokov kontroly úžitkovosti v chove hovädzieho dobytku -

Rok	Uzavierky KÚ HD spolu					Rok	Uzavierky KÚ HD 1. laktácia				
	Počet	Mlieko	Tuk	Tuk	Bielk		Počet	Mlieko	Tuk	Bielk	Vek l.otel
		Kg	%	Kg	%			Kg	%	%	
1994	10 849	4 265	4,06	173,2	3,15	1994	4 310	4 029	4,05	3,14	29/11
1995	12 295	4 438	4,11	182,4	3,25	1995	4 360	4 219	4,1	3,25	30/02
1996	10 980	4 724	4,21	198,9	3,31	1996	3 711	4 551	4,21	3,32	30/16
1997	12 313	5 053	4,06	205,2	3,15	1997	5 084	4 914	4,07	3,16	28/4
1998	14 150	5 422	4,07	220,7	3,28	1998	5 859	5 143	4,07	3,27	28/4
1999	15435	5887	4,05	238	3,3	1999	6071	5576	4	3,29	28/4
2000	16715	6091	4,02	245	3,29	2000	6605	5805	3,99	3,27	28/5
2001	17873	6436	3,85	248	3,25	2001	7300	6058	3,8	3,23	28/0
2002	19125	6790	3,87	263	3,25	2002	8023	6497	3,8	3,24	28/3
2003	20688	7106	3,9	277	3,22	2003	9030	6839	3,87	3,21	27/29
2004	20771	7164	3,87	277	3,19	2004	9275	6881	3,85	3,19	27/19
2005	21453	7325	3,88	284	3,2	2005	9321	7010	3,87	3,19	27/19
2006	22776	7691	3,84	295	3,2	2006	9995	7377	3,84	283	-
2007	25640	7884	3,9	308	3,17	2007	11907	7609	3,9	297	-
2008	27542	8109	4,04	328	3,18	2008	13027	7821	4,05	317	-
2009	27578	8169	4,02	328	3,2	2009	12772	7782	4,01	312	-
2010	29317	7984	3,88	310	3,25	2010	13804	7628	3,88	3,25	26/17
2011	28988	8087	3,86	312	3,25	2011	12565	7676	3,85	-	-
2012	31514	8407	3,85	323	3,27	2012	14107	7948	3,83	3,26	26/19
2013	32996	8571	3,82	327	3,26	2013	14461	8118	3,79	3,25	26/16
2014	32771	8601	3,83	329	3,27	2014	13967	8017	3,8	3,25	25/29
2015	33992	8816	3,73	329	3,25	2015	15004	8269	3,71	3,23	25/22
2016	30546	9047	3,8	344	3,24	2016	12451	8408	3,77	-	-
2017	35073	9314	3,75	349	3,24	2017	14684	8594	3,74	-	-
2018	34901	9593	3,78	363	3,26	2018	14254	8842	3,79	-	-
2019	35570	9625	3,82	368	3,31	2019	14948	8878	3,82	-	-
2020	36774	10014	3,81	381	3,33	2020	14847	9172	3,78	-	-
2021	32627	10222	3,8	389	3,33	2021	15247	9399	3,79	-	-
2022	38498	10449	3,84	401	3,34	2022	15247	9564	3,82	-	-
2023	40321	10493	3,96	416	3,37	2023	16439	9660	3,98	-	-
2024	41822	10623	3,99	424	3,41	2024	26740	9792	4,02	-	-

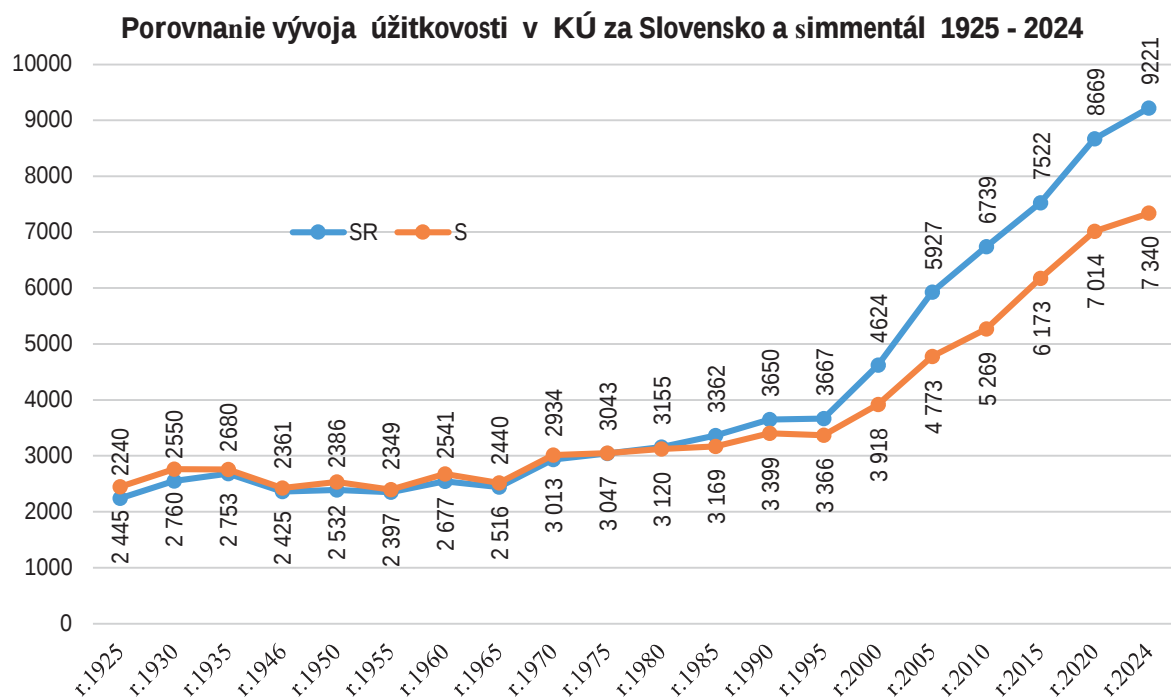
Porovnanie vývoja úžitkovosti v KÚ za Slovensko a holstein 1969- 2024

- 100 rokov kontroly užitočnosti v chove hovädzieho dobytku -

Tab. č. 4 Plemeno slovenské strakaté.

Rok	Uzávierky KÚ HD spolu					Rok	Uzávierky KÚ HD spolu				
	Počet	Mlieko	Tuk	Tuk	Bielk		Počet	Mlieko	Tuk	Tuk	Bielk
		Kg	%	Kg	%			Kg	%	Kg	%
1925	485	2 445	3,93	96,1	-	1981	76 614	3 108	3,91	121,5	-
1926	740	2 239	3,93	88,1	-	1982	88 171	3 159	3,89	122,9	-
1927	719	2 334	3,96	92,4	-	1983	89 944	3 136	3,9	122,3	-
1928	929	2 511	3,87	97,2	-	1984	90 214	3 158	3,92	123,8	-
1929	1 226	2 574	3,88	99,9	-	1985	98 135	3 169	3,93	124,5	-
1930	1 673	2 760	3,82	105,4	-	1986	94 357	3 233	3,93	127,1	-
1931	1 393	2 816	3,95	111,2	-	1987	88 598	3 292	3,96	130,4	-
1932	1 289	2 934	3,92	115	-	1988	90 460	3 317	3,98	132	-
1933	1 302	3 012	3,85	116	-	1989	85 979	3 374	3,97	133,9	-
1934	1 309	2 729	3,95	107,8	-	1990	83 518	3 399	3,98	135,3	-
1935	1 775	2 753	3,92	107,9	-	1991	78 888	3 333	3,99	133	-
1936	2 082	2 952	3,8	112,2	-	1992	60 447	3 178	4,03	128,1	-
1937	3 499	2 694	3,84	103,4	-	1993	47 726	3 213	4,12	132,4	-
1946	10 986	2 425	3,8	92,1	-	1994	41 809	3 274	4,07	133,3	3,23
1947	11 443	2 492	3,5	87,2	-	1995	41 564	3 366	4,08	137,3	3,32
1948	10 180	2 512	3,8	95,5	-	1996	34 651	3 396	4,18	142	3,37
1949	12 280	2 859	3,8	108,6	-	1997	18 813	3 353	4,03	135,1	3,18
1950	11 161	2 532	3,82	96,7	-	1998	18 409	3 576	4,1	146,6	3,29
1954	5 365	2 112	3,83	80,9	-	1999	20 664	3 793	4,12	156	3,35
1955	5 710	2 397	4,02	96,4	-	2000	19 663	3 918	4,16	163	3,34
1956	10 044	2 500	4,07	101,8	-	2001	18 027	4 117	3,97	163	3,31
1957	13 722	2 615	3,92	102,5	-	2002	17 485	4 324	4,05	175	3,35
1958	15 372	2 650	3,97	105,2	-	2003	16332	4599	4,12	90	3,33
1959	22 509	2 538	4	101,5	-	2004	14557	4741	4,1	195	3,31
1960	30 598	2 677	3,88	103,9	-	2005	13581	4773	4,07	194	3,33
1961	35 669	2 615	3,85	100,7	-	2006	13472	5035	4,1	207	3,36
1962	37 669	2 563	3,86	98,9	-	2007	12984	5204	4,19	218	3,32
1963	45 331	2 445	3,9	95,4	-	2008	12820	5377	4,25	229	3,33
1964	51 384	2 474	3,91	96,7	-	2009	12264	5395	4,16	225	3,34
1965	56 993	2 516	3,89	97,9	-	2010	12428	5269	4,05	213	3,39
1966	59 265	2 524	3,89	98,2	-	2011	12307	5326	4,04	215	3,4
1967	62 161	2 740	3,91	107,1	-	2012	12573	5676	4,02	228	3,43
1968	59 190	2 779	3,89	108,1	-	2013	13305	5905	4,03	238	3,44
1969	74 331	2 840	3,86	109,6	-	2014	13486	6084	4,02	244	3,45
1970	79 482	3 013	3,87	116,6	-	2015	14165	6173	3,94	243	3,43
1971	97 841	3 086	3,88	119,7	-	2016	12526	6510	3,97	258	3,42
1972	104 468	3 162	3,85	121,7	-	2017	14062	6689	3,94	264	3,4
1973	92 041	3 190	3,83	122,2	-	2018	14150	7130	3,9	278	3,4
1974	97 238	3 132	3,82	119,6	-	2019	14627	6844	3,95	271	3,48
1975	103 416	3 047	3,84	117	-	2020	15493	7014	3,95	277	3,53
1976	97 232	2 985	3,83	114,3	-	2021	15588	7063	3,93	278	3,51
1977	103 878	3 155	3,86	121,8	-	2022	16324	7207	3,95	284	3,51
1978	128 243	3 168	3,89	123,2	-	2023	16233	7214	3,97	286	3,52
1979	99 377	3 205	3,84	123,1	-	2024	17168	7340	3,96	291	3,53
1980	81 929	3 120	3,87	120,7	-						

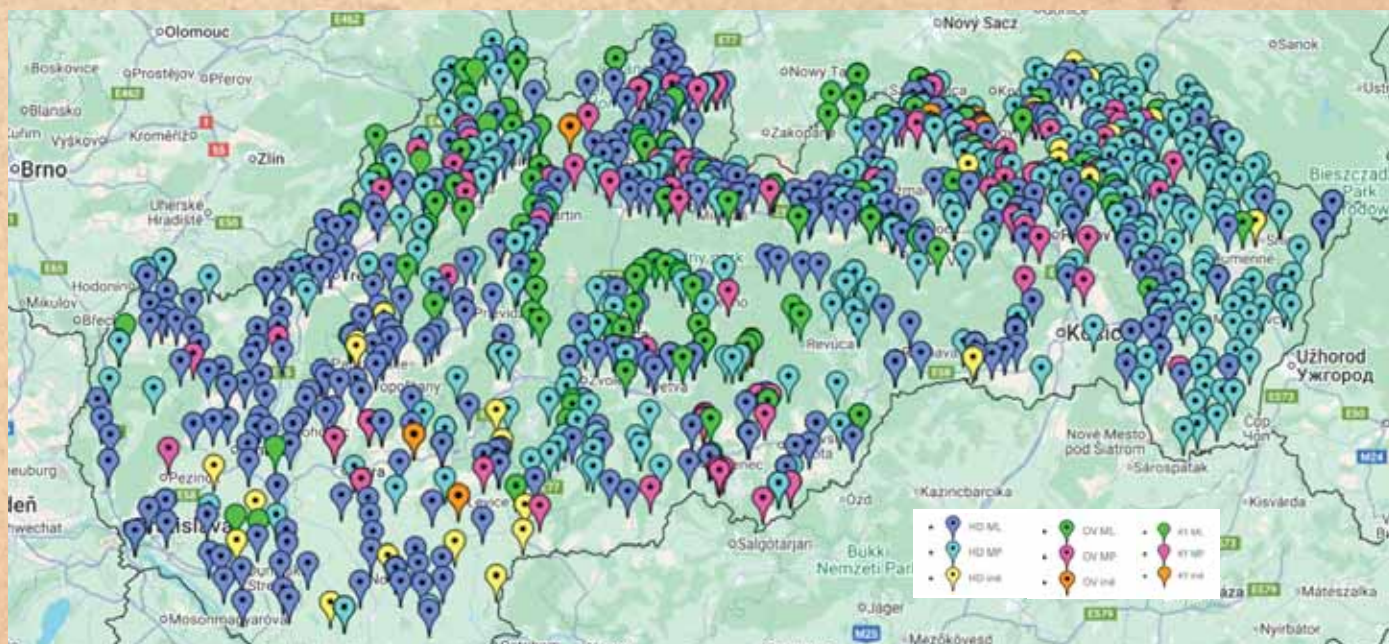
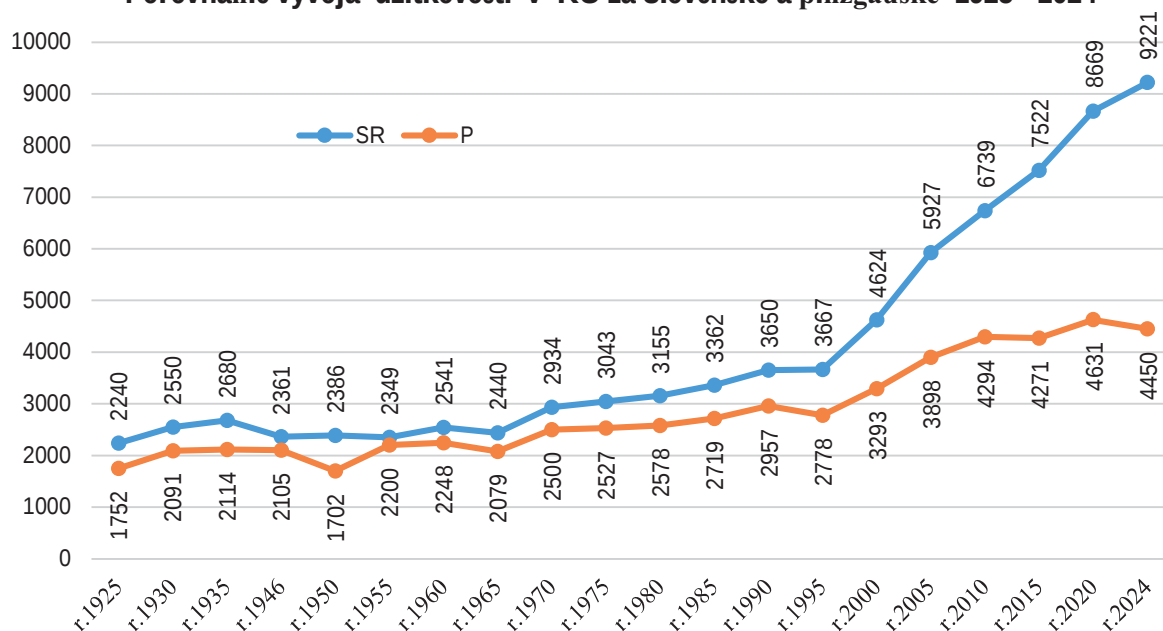
Tab. č. 5 Plemeno slovenské pinzgauské.

Rok	Uzávierky KÚ HD spolu					Rok	Uzávierky KÚ HD spolu				
	Počet	Mlieko	Tuk	Tuk	Bielk		Počet	Mlieko	Tuk	Tuk	Bielk
		Kg	%	Kg	%			Kg	%	Kg	%
1925	350	1 752	3,83	67,1	-	1981	26 986	2 554	3,91	99,9	-
1926	557	1 631	3,84	62,6	-	1982	27 934	2 563	3,95	101,2	-
1927	684	1 688	3,85	65	-	1983	30 808	2 566	3,94	101,1	-
1928	658	1 750	3,79	66,3	-	1984	31 599	2 633	3,96	104,3	-
1929	523	1 917	4,04	77,4	-	1985	31 459	2 719	3,97	107,9	-
1930	856	2 091	3,68	76,9	-	1986	31 167	2 778	3,93	109,2	-
1931	710	2 084	3,73	77,7	-	1987	31 129	2 925	3,96	115,8	-
1932	411	1 973	3,76	74,2	-	1988	31 426	2 904	3,98	115,6	-
1933	304	2 088	3,77	78,7	-	1989	30 135	2 912	3,96	115,3	-
1934	284	2 199	3,74	82,2	-	1990	27 454	2 957	3,94	116,5	-
1935	286	2 114	3,71	78,4	-	1991	25 020	2 865	3,93	112,6	-
1936	247	2 228	3,77	84	-	1992	17 516	2 650	3,95	104,7	-
1937	411	2 293	3,78	86,7	-	1993	12 985	2 641	4,03	106,4	-
1946	1 906	2 105	3,51	73,9	-	1994	11 151	2 648	4,06	107,5	3,23
1947	2 070	2 112	3,4	71,8	-	1995	11 584	2 778	4,02	111,7	3,31
1948	2 085	2 209	3,6	79,5	-	1996	5 986	2 903	4,04	117,3	3,35
1949	2 516	2 501	3,5	87,5	-	1997	5 262	2 915	3,99	116,3	3,18
1950	2 375	1 702	3,79	64,5	-	1998	4 698	3 043	3,98	121,1	3,25
1954	1 876	2 031	3,92	79,6	-	1999	4 194	3 204	3,99	128	3,35
1955	1 853	2 200	4,03	88,7	-	2000	3 260	3 293	4,04	132	3,36
1956	2 647	2 152	4,02	86,5	-	2001	2 946	3 358	3,93	132	3,33
1957	4 570	2 234	3,9	87,1	-	2002	2 530	3 430	3,97	136	3,36
1958	3 671	2 146	3,85	82,6	-	2003	2253	3544	3,99	141	3,32
1959	4 693	2 158	3,89	83,9	-	2004	1819	3558	3,94	140	3,28
1960	5 411	2 248	3,85	86,5	-	2005	1323	3898	3,93	153	3,31
1961	6 435	2 092	3,85	80,5	-	2006	1108	4195	4,02	168	3,36
1962	7 647	2 225	3,85	85,7	-	2007	1072	4323	4,03	174	3,34
1963	9 536	2 163	3,91	84,6	-	2008	930	4387	4,02	176	3,36
1964	11 936	2 122	3,9	82,8	-	2009	1035	4545	4,07	185	3,37
1965	14 190	2 079	3,86	80,2	-	2010	903	4294	4,01	172	3,4
1966	14 491	2 100	3,85	80,9	-	2011	830	4230	3,94	166	3,41
1967	14 680	2 216	3,84	85,1	-	2012	772	4259	3,84	163	3,41

- 100 rokov kontroly úžitkovosti v chove hovädzieho dobytku -

Rok	Uzavierky KÚ HD spolu					Rok	Uzavierky KÚ HD spolu				
	Počet	Mlieko Kg	Tuk %	Tuk Kg	Bielk %		Počet	Mlieko Kg	Tuk %	Tuk Kg	Bielk %
1968	15 086	2 246	3,83	86	-	2013	550	4514	3,85	174	3,41
1969	22 264	2 382	3,87	92,2	-	2014	669	4332	3,89	168	3,44
1970	22 215	2 500	3,83	95,8	-	2015	637	4271	3,84	164	3,42
1971	24 762	2 538	3,85	97,7	-	2016	455	4567	3,94	180	3,45
1972	27 156	2 579	3,82	98,5	-	2017	543	4745	3,87	184	3,43
1973	18 225	2 591	3,8	98,5	-	2018	391	5020	3,76	189	3,4
1974	18 540	2 540	3,78	96	-	2019	465	4838	3,79	183	3,47
1975	19 884	2 527	3,81	96,3	-	2020	408	4631	3,78	175	3,42
1976	26 340	2 442	3,8	92,8	-	2021	230	4253	3,76	160	3,38
1977	19 589	2 576	3,86	99,4	-	2022	242	4443	3,8	169	3,37
1978	33 370	2 657	3,93	104,4	-	2023	262	4753	3,92	186	3,47
1979	28 470	2 684	3,85	103,3	-	2024	157	4450	3,95	176	3,45
1980	25 049	2 578	3,83	98,7	-						

Porovnanie vývoja úžitkovosti v KÚ za Slovensko a pinzgaušské 1925 - 2024

Rozmiestnenie chovov v kontrole úžitkovosti.

- 90 rokov kontroly užítkovosti oviec a kôz -

90 rokov kontroly užítkovosti v chove oviec na Slovensku 1935 - 2025

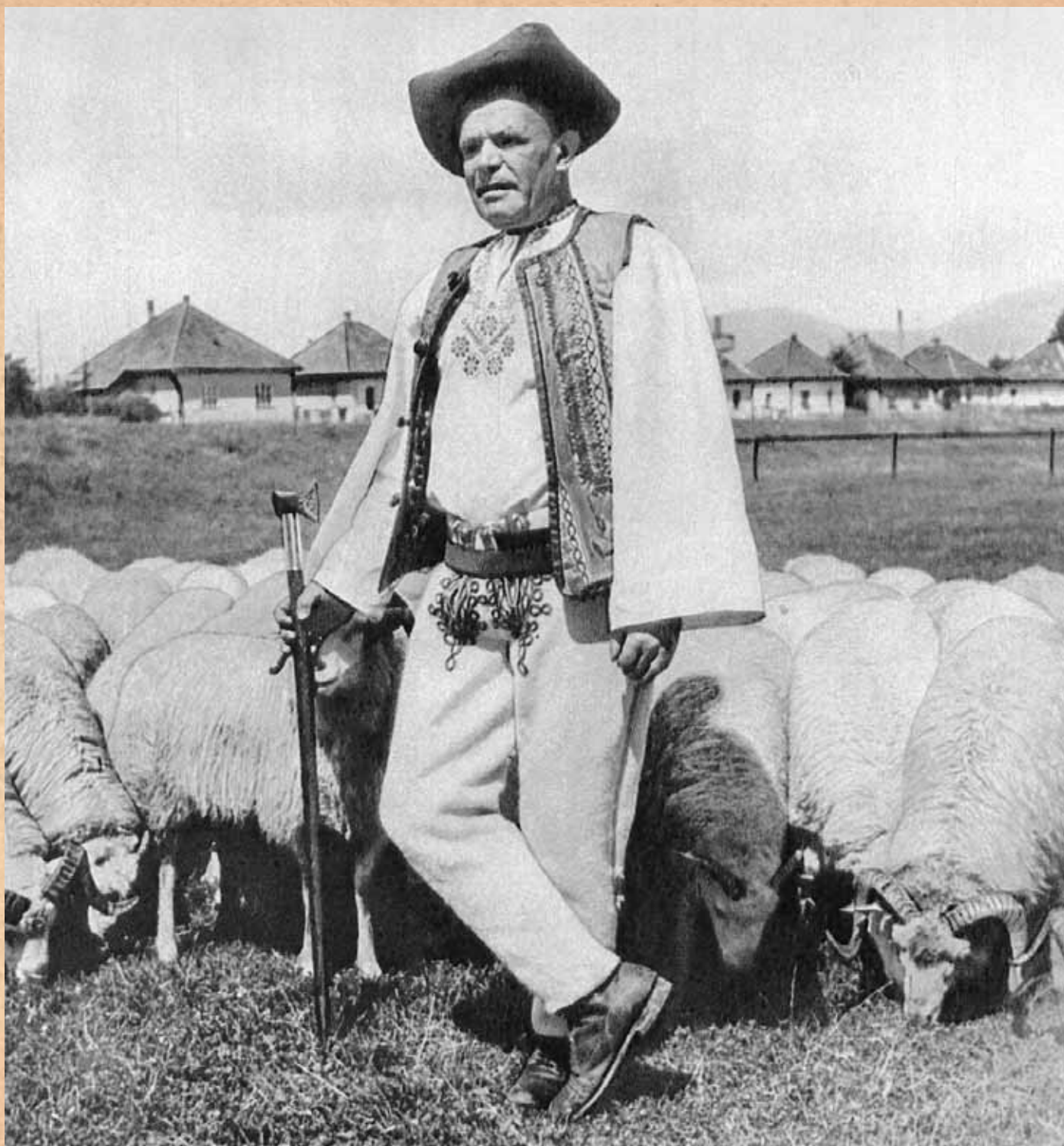

Význam chovu oviec na Slovensku

Chov oviec na Slovensku má dlhodobú tradíciu. Naše zemepisné, pôdne a podnebné pomery sú pre chov oviec veľmi vhodné. Slovenské poľnohospodárstvo sa nemohlo bez chovu oviec zaobiť, keďže máme veľké plochy prirodzených horských pastvín, ktoré sa nedajú inými hospodárskymi zvieratami dobre využiť. Na rovinách zužitkujú ovce odpadky kultúrnych rastlín (ktoré by iné hospodárske zvieratá tak dobre nezhodnotili) na strniskách, repníkoch. Historický význam chovu oviec na Slovensku sa podľa historických prameňov dá chápať aj takto: Čo je v Čechách a na Morave pre roľníka krava, to je na Slovensku ovca. Keď si tento pomer uvedomíme, pochopíme záujem slo-

venského a podkarpatského roľníka na riešení najzákladnejších otázok, súvisiacich s existenciou a väčším rozmachom chovu oviec na Slovensku. Ako už bolo spomínané, naše rozsiahle pastviny na úbočí hôr nemôžu byť žiadnym iným zvieratom hospodársky zhodnotené.

Ovca patrila u starých Slovanov k najúžitkovejším zvieratám. Rozsiahle filologické bádania potvrdzujú, že ovčiar-ska terminológia už preduhorských Slovanov bola bohatá a nie je jednoznačným prejavom prebratej pastierskej rumunskej terminológie z doby valašskej kolonizácie, ako to uvádzali staršie pramene. Mimoriadne vyspelé ovčiarstvo bolo na západnom Slovensku. Tento stav sa udržal ešte v 13. a 14. storočí. Význam chovu oviec spočíval v produkcii mlieka, vlny a kožušiny. V 14. storočí sa uskutočnila

Vzorný bača M. Hilarija z JRD Demänová vyznamenaný na Celoštátnom výstavnom nákupnom trhu na plem. zvieratá v Nitre, 1958.

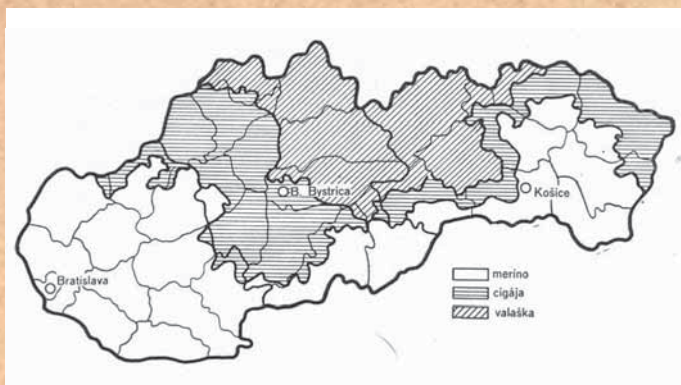
valašská kolonizácia hornatých oblastí slovensko-poľského pohraničia miestnymi obyvateľmi, rumunskými pastiermi, poľskými a ruskými roľníkmi, ktorí utekali od litovských, poľských či tatárskych pánov. V roku 1474 sa spomína najstaršia valašská osada Kňažia a Medzibrodie na Orave. V ďalšom období nastáva rozmach a zveladenie chovu horských oviec. V polovici 16. storočia sú známe prípady široko organizovaného ovčiarstva. Ovčiarci združovaní v cechoch boli vysoko cenení a riadili sa cechovými regulami. Ďalší rozvoj ovčiarstva nastáva začiatkom 18. storočia podmienený vznikom súkeniek. V roku 1666 bola založená v Hubiciach na Žitnom ostrove prvá manufaktúra na výrobu kvalitnejšieho súkna. V roku 1767 založil gróf A. Forgáč súkenku v Lučenci, ktorá podmieňovala záu-

jem novohradských chovateľov o vlnu. Lučenec sa tak stal miestom známych trhov na vlnu.

Významný zlom v chove oviec nastal na konci 18. storočia zavedením chovu jemnovlnových merinových oviec. Prvé jemnovlnové ovce na Slovensku sa začali chovať na majetkoch ostrihomského arcibiskupa J. Szelepcsényiho. V roku 1776 sa doviezlo na hospodárstvo panovníka v Holíči 500 merinových oviec zo Španielska a Padovy. Chov merinových oviec podporoval aj cisár František I., ktorý dal doviezť v roku 1803 ďalších 1488 originálnych španielskych oviec, z ktorých sa podstatná časť dostala do Holíča. Produkcia jemnovlnových oviec z Holíča dala základ nielen uhorskému, ale aj moravskému a českému chovu, ktoré od roku 1820 podstatne ovplyvňovali produkciu plemenných zvierat. K najvýznamnejším stádam merinových oviec na Slovensku patrilo stádo v Holíči, chýrne 24 tisícové stádo Hunyadyho v Mojmírovciach (francúzske merinky rambouillet), stádo Károlyiho v Palárikove, stádo grófa Pálffyho v Smoleniciach a ďalšie. Chov oviec mal stúpajúcu tendenciu až v 80-tych rokoch 19. storočia, keď počet oviec na Slovensku dosiahol maximum (nad tri milióny). Z toho bolo vyše milióna merinových oviec.

Ekonomický efekt z chovu mliekových oviec nebol menej významný ako z chovu merinových oviec. Syr a bryndza boli v podhorských a horských oblastiach často základným článkom obživy obyvateľstva. Výroba bryndze sa viaže na vybudovanie bryndziarní v Detve (1787), Zvolenskej Slatine (1797) a v Ružomberku (1859).

Po prvej svetovej vojne sa rozvoj chovu oviec zastavil. V roku 1911 bolo na Slovensku ešte asi milión oviec. Od-

Rajonizácia plemien oviec na Slovensku v roku 1961.

vtedy začali stavy oviec rapídne klesať, takže v roku 1935 bolo už len 381616 ks oviec. Úpadok v chove po prvej svetovej vojne zapríčinil najmä nepriaznivý vplyv dovozu zámorskej vlny a nesprávna cenová politika. Tradičné slovenské ovčiarstvo bolo v kritickej situácii. Stratový chov oviec roztrieštený medzi malých a stredných roľníkov nemohol konkurovať gigantickým koloniálnym veľkochovom. V tomto čase sa u nás organizujú prvé účinné akcie na povznesenie chovu oviec. Roku 1935 sa v Turčianskom Svätom Martine začína budovať „Výskumný ústav ovčiarsko-vlnársky“ zakladajú sa prvé kmeňové stáda s riadnou kontrolou vlnovej a mliekovej úžitkovosti.

Po druhej svetovej vojne nastala nová fáza rozvoja slovenského ovčiarstva. Na scelenej pôde JRD a ŠM sa zakladajú a rozširujú veľkochovy vlnových oviec, ktoré najväčším podielom prispievajú k úspešnému rozvoju vtedajšieho slovenského ovčiarstva. Pre ilustráciu treba spomenúť najlepšie stáda mäsových meriniiek na Štátnych majetkoch v Mnešiciach, stádo vlnových meriniiek Výskumného ústavu v Horňanoch, výkrmové merinky na hospodárstve Štátnych majetkov v Zlatnej na Ostrove, stáda hampshire na ŠM v Sládečkovciach, Lukáčovciach a mnohé iné.

História kontroly úžitkovosti

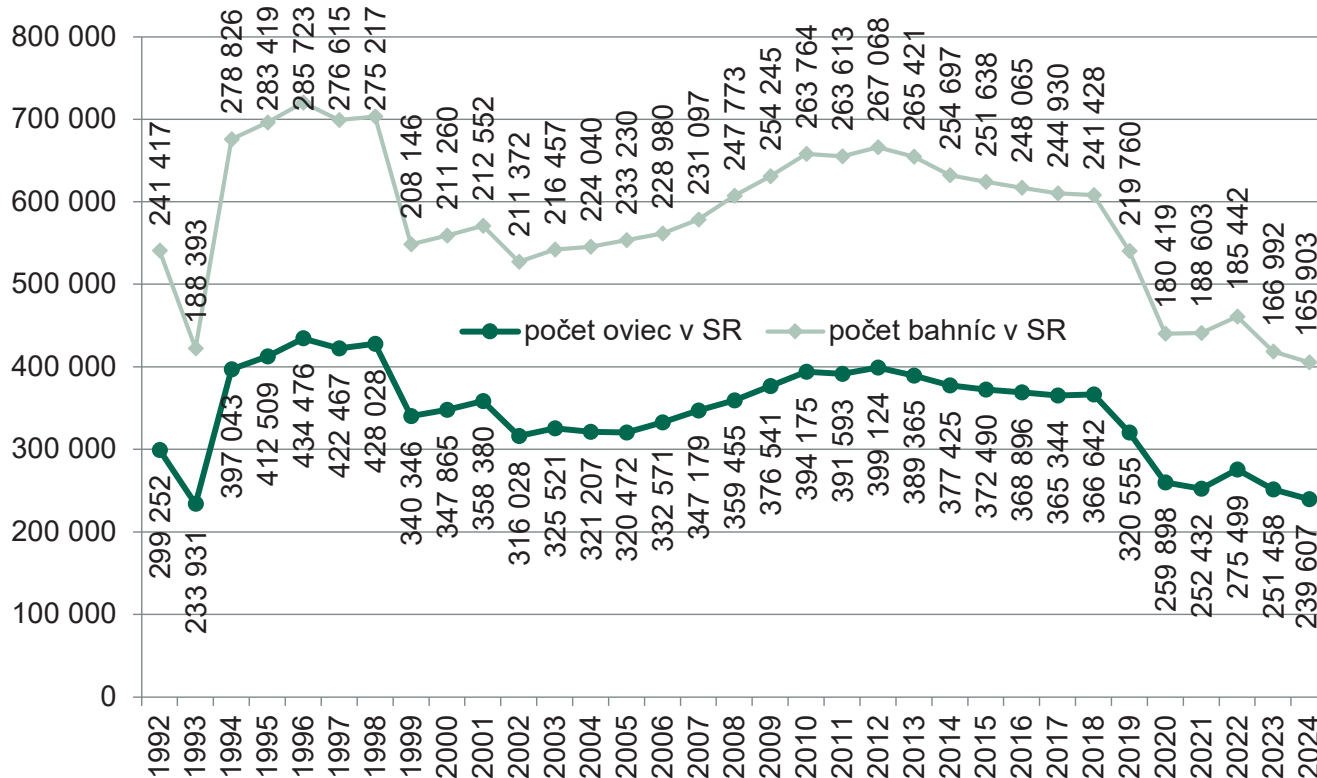
Počiatky plemenárskej práce v chove oviec boli na Slovensku už v roku 1928, keď bolo vydané Vládne nariadenie o vykonávaní plemenitby hospodárskych zvierat. Už v tomto čase bývalá Zemědělská rada pre Slovensko v Bratislave určila podľa klimatických a pôdnych pomerov, chovné oblasti pre jednotlivé plemená a vypracovala chovateľský plán, ktorý určoval v akom smere sa majú chovať plemená zošľachtovať. Vznikla rajonizácia merinských, cigájskych a valašských oviec. Pôvodné úžitkové zameralie chovu oviec na Slovensku bolo v prevažnej miere na

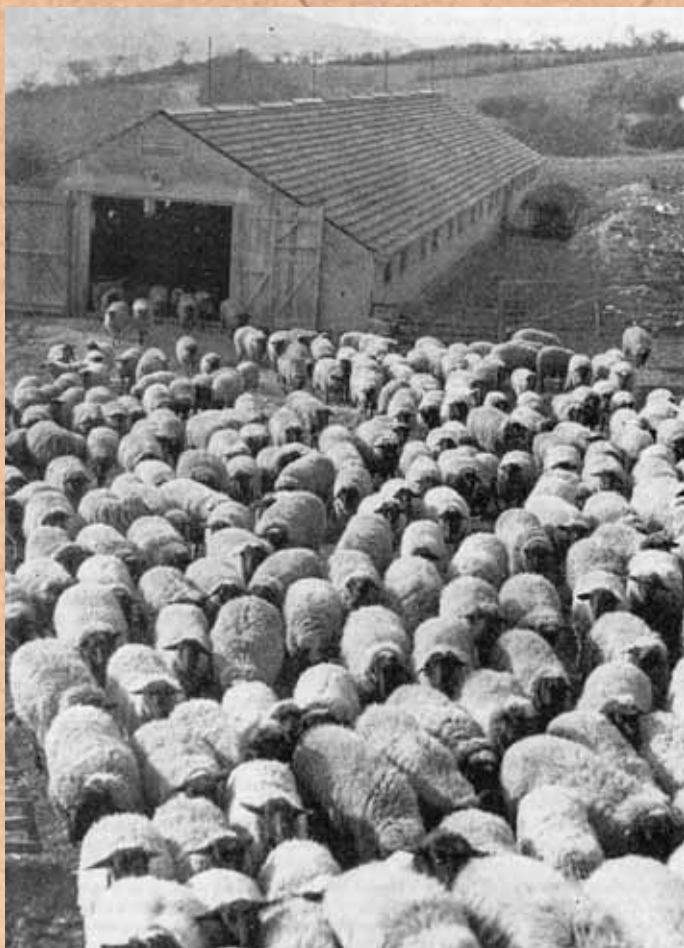
produkciu mliečnych výrobkov, pri merinských ovciach – slovenských česankách to bola produkcia vlny a mlieka, chov cigájskych a valašských oviec bol zameraný hlavne na produkciu mlieka a hrudkového syra na salašoch. V súlade s týmto chovným zameraním bol v roku 1935 založený Bryndziarsky syndikát v Martine. Bryndziarsky syndikát zabezpečoval ochranu názvu „bryndza“, normoval cenu a kvalitu bryndze.

Z podnetu Československej poľnohospodárskej akadémie, bola dňa 19. marca 1934 zvolaná odborná komisia k otázkam chovu oviec do Bratislavy. Komisia dala podnet pre založenie spoločenskej organizácie „Zväzu chovateľov oviec“ a vytvorenie Výskumného ústavu ovčiarsko-vlnárskeho v Turčianskom Svätom Martine.

Zriadením Výskumného ústavu ovčiarsko – vlnárskeho v Turčianskom Svätom Martine v roku 1935 môžeme datovať začiatok uceleného výkonu kontroly úžitkovosti oviec na Slovensku. Výskumný ústav ovčiarsko – vlnársky v Turčianskom Svätom Martine začal vedecký výskum výroby a spracovania ovčieho mlieka, kontroly nákupu vlny v spolupráci so zriadeným Zväzom chovateľov oviec. V úzkej spolupráci so Zemědělskou radou pre Slovensko v Bratislave organizoval zvody baranov a prideľoval ich podľa vtedajšieho plánu šľachtenia do vybraných chovov. Podľa poznatkov zo zahraničia hlavne z Nemecka a Francúzska ústav vykonával kontrolu úžitkovosti.

V prvých rokoch po prvej svetovej vojne plemenárska práca v chove oviec takmer neexistovala. V párení v stádach existovala často až úzka príbuzenská plemenitba. Barany sa väčšinou vyberali z vlastného chovu. Dôsledkom takejto plemenitby boli i prejavy inbreeding – depresie, hlavne v poklese živej hmotnosti oviec, riedkej a nevyrovnanej vlny, v poklese úrovne plodnosti a mliekovej úžitkovosti a práve preto Zemědělská rada pre Slovensko v Bratislave, na základe skúsenosti s kontrolou úžitko-

vosti hovädzieho dobytku, začala v roku 1935 postupne organizovať kontrolu úžitkovosti v chove oviec. Začali sa zakladať prvé kmeňové stáda s cieľom evidencie najúžitkovejších zvierat v stáde a zámerne odchovávať od nich potomstvo, hlavne barany pre ďalšiu plemenitbu. Hlavná pozornosť bola venovaná potrebám osvieženia krvi, práve

z dôvodov už spomínanej úzkej príbuzenskej plemenitby. Začala sa organizovať výmena plemenných baranov, prípadne zaradenie z cudzieho chovu, ako aj z dovozu zo zahraničia. Výber plemenných baranov bol zákonom č. 204/1928 a č. 169/1924 upravený. Na základe menovaných zákonov príslušný zemský úrad ustanovil pre každý okresný úrad zriadenie komisie pre chov hospodárskych zvierat zložená z 3 členov a 3 náhradníkov. Dvaja členovia a dvaja náhradníci pozostávali z chovateľov hovädzieho dobytku, ošípaných alebo oviec a tretím členom a tretím náhradníkom bol veterinárny lekár. Komisia stanovovala obciam povinnosť obstaráť a chovať určitý počet verejných plemenníkov (na 60 bahníc a dospelých jahničiek sa mal chovať jeden verejný plemenný baran), schvaľovala chovať súkromných plemenníkov, zodpovedala za výber a hodnotenie nových plemenníkov za účelom použitia v plemenitbe, vydávala osvedčenie o uznaní plemenného barana, zapisovala vybrané plemenníky do obecnej plemennej knihy, ktorú viedla príslušná obec. Komisia vykonávala kontrolnú činnosť v chove hospodárskych zvierat a na základe kontrol udeľovala pokuty. V prípade použitia neschváleného plemenníka v plemenitbe, nariadila komisia kastráciu tohto plemenníka.

Výskumný ústav ovčiarsko – vlnársky v Martine organizoval aukčné trhy plemenných baranov, vyberal plemenníkov pre kmeňové stáda i pre pokusné účely. Na nákupných trhoch nakupoval plemenné barany a distribuoval ich bezplatne, alebo za zníženú cenu do stád určených pre zošľachtovanie. Organizoval zošľachtovanie valašiek plemennými baranmi plemena merino a texel. Organizoval odborné školenia pre ovčiarskych pracovníkov z kmeňových stád, ale i úžitkových chovov. Ústav obhospodaroval tzv. vlnársky fond, z ktorého boli hradené náklady spojené s kontrolou úžitkovosti. Boli vypracované prvé smernice pre kontrolu úžitkovosti. Kontrola úžitkovosti sa v tom čase vykonávala u súkromníkov – roľníkov a na veľkostatkoch. Cieľom bolo získať hlavne plemenné barany pre ďalšie zošľachtovanie populácie. Plemenárska práca nepodchytila plošne celý chov oviec, no i tak v tom čase vznikli veľmi dobré dodnes známe chovy oviec, ktoré dali genetický zá-

klad našim uznaným plemenám. Pri merinských ovciach to boli stáda v Horňanoch, Holíči, Diakovciach, Rimavskej Sobote. V oblasti s chovom oviec plemena cigája to boli hlavne chovy Senohrad, Veľká Lúka, Zvolen, Krupina, Bzovík a chovatelia valašských oviec v Klenovci, Tisovci, Demänovej atď.

Prvé výsledky kontroly úžitkovosti

Prvé výsledky kontroly úžitkovosti sú publikované až v roku 1941 aj keď zriadením Výskumného ústavu ovčiarsko – vlnárskeho v Turčianskom Svätom Martine v roku 1935 môžeme datovať začiatok uceleného výkonu kontroly úžitkovosti oviec na Slovensku. Prvé publikované výsledky kontroly úžitkovosti boli od 8 stád meriniiek (674 bahniíc so živou hmotnosťou 36,42 kg, s produkciou potnej vlny 3,02 kg a dojivosťou za 200 laktáčnych dní 97,61 kg mlieka). V ďalších rokoch bola kontrola úžitkovosti rozšírená zapojením chovov oviec plemena cigája a valaška.

Organizácia kontroly úžitkovosti oviec na Slovensku

- Rok 1935 začiatok ucelenej kontroly úžitkovosti Výskumným ústavom ovčiarsko – vlnárskym v Martine.
- Dňa 1. januára 1952 sa pri Ústrednom kontrolnom skúšobnom ústave (ÚKSÚP) v Bratislave zriadil Štátny inšpektorát pre plemenitbu hospodárskych zvierat v Bratislave. Z Výskumného ústavu živočíšnej výroby vo Vígľaši prešla činnosť kontroly úžitkovosti na tento inšpektorát. Na začiatku tejto činnosti sa zachoval pôvodný systém vykonávania kontroly úžitkovosti oviec z jedného centra zriadením pobočky inšpektorátu pre

plemenitbu oviec a kôz vo Zvolene, ktorú viedol pán Jurík. Zmenou vedenia Inšpektorátu v Bratislave, v roku 1956 pobočka vo Zvolene sa zrušila a vedúci pracovník prešiel do Bratislavy. Kontrolní asistenti boli rozmiestnení na novovzniknuté Okresné plemenárske správy (Insemináčne stanice).

- Dňom 1. januára 1957 Štátny inšpektorát pre plemenitbu hospodárskych zvierat pre ÚKSÚP-e v Bratislave zanikol a všetci pracovníci bývalého inšpektorátu prešli do stavu zamestnancov Povereníctva poľnohospodárstva a lesného hospodárstva v Bratislave.
- Dňom 1. januára 1959 pri Povereníctve poľnohospodárstva a lesnej správy sa zriadila Správa štátnych plemenárskych staníc v Bratislave.
- Dňom 19. novembra 1959 sa zmenil názov štátnych plemenárskych staníc na Štátnu plemenársku správu.
- Dňom 1. júla 1960 zanikla Štátna plemenárska správa v Bratislave, zriadila sa pobočka Štátni plemenárske správy v Prahe – Řepy.
- Od 1. januára 1967 zanikla pobočka Prahy.
- Dňom 1. januára 1969 bolo zriadené Generálne riaditeľstvo Štátnych plemenárskych podnikov v Bratislave.

V nových podmienkach sa zdokonaľovali smernice pre plemenársku prácu, opierali sa o nové vedecko – výskumné poznatky, hlavne z genetických vedných disciplín. Subjektívne metódy hodnotenia sa nahrádzali objektívnymi. Zisťovali sa kvalitatívne nové úžitkové vlastnosti oviec podľa plemien, striže potnej a čistej vlny vo veku 10 mesiacov, sortiment vlny, produkcia mlieka a mliečneho tuku, plodnosť i hmotnosť zvierat. Už od roku 1961 sa zaviedla kontrola dedičnosti významných úžitkových vlastností oviec metódou CC testu, porovnávaním úžitkovosti dcér s úžit-

- 90 rokov kontroly úžitkovosti oviec a kôz -

Tabuľka č. 6: Prvé publikované výsledky kontroly úžitkovosti.

Rok	Počet stád	Počet bahnič	Živá hmotnosť (kg)	Plodnosť (%)	Produkcia vlny (kg)	Produkcia syra	Produkcia mlieka počas čičania (l)	Produkcia mlieka počas dojenia (l)
merino								
1942	8	659	42,40	101,3	3,12	13,20	69,38	66,77
1943	10	-	40,84	107,5	3,32	-	74,80	27,13
1944	10	-	40,39	91,4	3,18	-	75,77	42,26
1946	5	-	44,65	99,6	3,74	-	38,80	37,89
1947	8	-	46,55	103,0	3,88	-	35,35	40,28
1948	10	-	45,30	104,0	3,78	-	34,45	46,34
1949	11	-	48,81	110,6	3,88	-	47,86	49,60
1950	11	-	46,59	106,0	3,94	-	46,50	54,80
1951	16	-	46,91	114,8	3,88	-	48,23	64,60
1952	12	1 691	50,00	103,3	4,11	-	-	-
1962	71	12 891	55,20	108,9	4,79	5,10	-	-
1969	79	16 916	54,40	113,0	4,88	-	-	-
1970	88	20 252	53,00	110,3	4,91	-	-	-
1971	88	20 761	-	113,7	4,88	7,21	-	-
1972	85	20 167	-	112,9	4,99	7,20	-	-
1973	78	18 370	-	115,5	5,12	7,03	-	-
1974	78	18 487	-	114,4	5,14	8,61	-	-
1975	78	20 191	-	113,4	5,23	7,40	-	-
1976	81	23 136	-	116,5	5,10	7,65	-	-
čigája								
1942	7	257	38,90	100,20	1,76	11,20	-	-
1943	15	-	43,05	107,70	1,52	-	49,33	57,79
1944	17	-	44,70	99,00	1,50	-	41,96	72,61
1946	11	-	-	99,00	-	-	25,67	81,83
1947	31	-	42,78	100,00	1,59	-	34,34	69,55
1948	31	-	42,55	99,72	1,64	-	35,94	85,53
1949	32	-	43,49	106,10	1,65	-	45,69	70,25
1950	31	-	45,05	105,10	1,76	-	46,65	79,61
1951	14	-	46,80	104,80	2,62	-	49,60	78,30
1952	12	848	46,60	97,00	2,11	-	-	-
1962	39	5 802	50,20	11,70	3,01	16,70	-	-
1969	51	10 775	51,40	113,60	2,90	-	-	-
1970	57	12 993	51,90	113,40	2,94	-	-	-
1971	62	14 140	-	114,70	3,02	18,13	-	-
1972	63	14 729	-	109,70	3,04	17,70	-	-
1973	61	14 923	-	119,70	3,13	15,65	-	-
1974	62	15 379	-	118,30	3,12	18,60	-	-
1975	65	16 526	-	119,40	3,05	17,50	-	-
1976	68	17 858	-	118,80	3,05	18,22	-	-
zošľachtená valaška								
1942	8	393	34,90	101,40	1,87	10,40	-	-
1943	26	-	37,60	97,70	1,70	-	48,16	51,91
1944	28	-	35,84	98,50	0,86	-	47,53	64,38
1946	24	-	45,80	99,50	1,89	-	31,05	44,72
1947	23	-	40,95	99,00	1,75	-	33,27	55,52
1948	25	-	39,28	99,50	1,79	-	33,94	63,86
1949	26	-	39,76	98,00	1,69	-	38,11	50,44
1950	26	-	39,35	104,00	1,77	-	40,49	62,99
1951	18	-	40,77	103,00	2,62	-	43,80	65,95
1952	7	745	43,80	105,00	2,01	-	-	-
1962	36	6 470	43,50	106,30	2,50	15,79	-	-

- 90 rokov kontroly úžitkovosti oviec a kôz -

Rok	Počet stád	Počet bahnič	Živá hmotnosť (kg)	Plodnosť (%)	Produkcia vlny (kg)	Produkcia syra	Produkcia mlieka počas čičania (l)	Produkcia mlieka počas dojenia (l)
1969	28	7 062	45,80	106,00	2,83	-		
1970	28	7 447	47,70	102,70	2,88	-		
1971	31	8 336	-	105,90	2,94	18,20	-	-
1972	33	8 783	-	103,20	2,99	12,10	-	-
1973	32	9 029	-	109,20	3,03	20,23	-	-
1974	32	10 213	-	107,10	3,08	20,49	-	-
1975	35	11 321	-	109,30	3,09	19,30	-	-
1976	38	12 591	-	113,40	3,13	19,90	-	-

Tabuľka č. 7: Prvé publikované výsledky kontroly úžitkovosti.

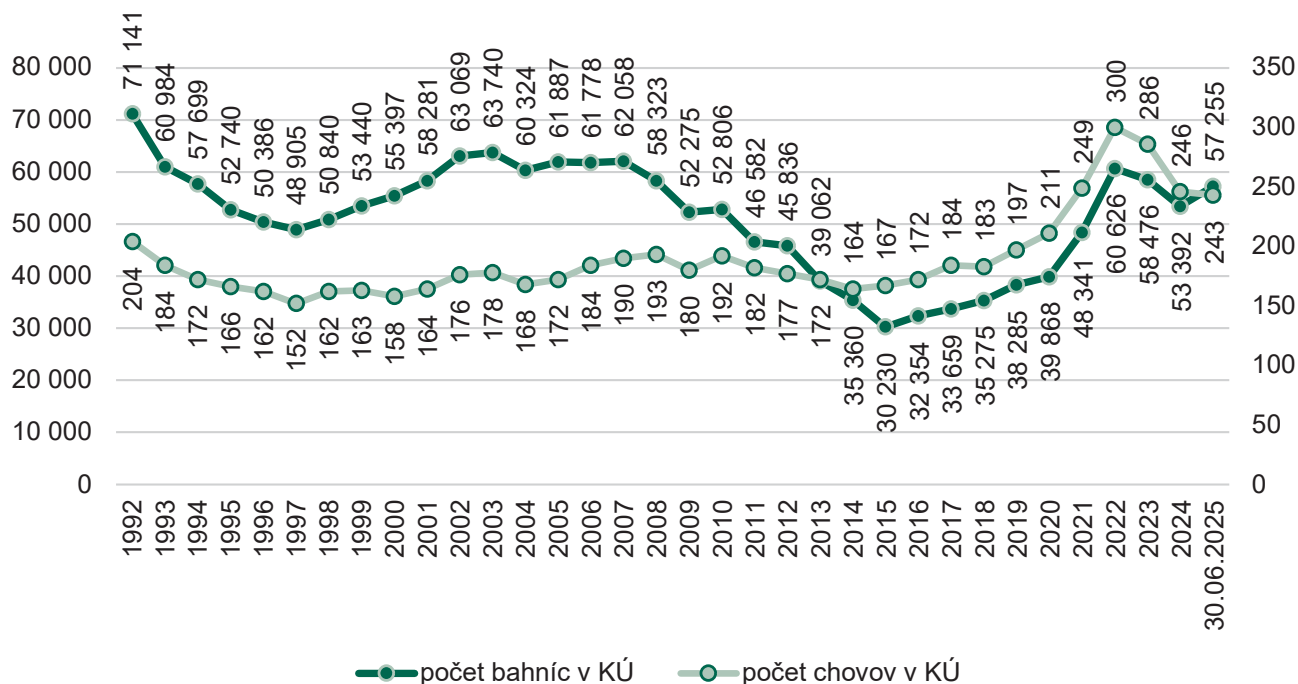
Rok	Počet bahnič	Plodnosť (%)	Produkcia vlny (kg)	Produkcia syra
merino				
1977	24 632	114,7	5,1	8,4
1978	24 709	114,5	5,3	8,5
1979	24 508	113,6	5,4	9,3
1980	25 742	110,4	5,4	-
1981	31 266	107,1	5,6	-
1982	31 771	108,7	5,5	-
1983	32 060	109,5	5,6	-
1984	32 785	110,0	5,7	-
1985	28 797	107,3	5,6	-
1987	15 514	116,5	6,0	-
1988	15 418	117,7	6,2	-
1989	16 067	117,9	6,1	-
čigája				
1977	18 741	118,1	3,1	17,7
1978	20 102	118,4	3,2	17,8
1979	20 715	118,5	3,2	16,9
1980	19 724	118,7	3,3	18,3
1981	19 099	120,1	3,2	17,6
1982	19 987	117,8	3,1	17,1
1983	22 175	113,0	3,1	17,1
1984	24 752	113,6	3,2	17,2
1985	26 406	114,6	3,3	16,7
1987	13 392	120,6	3,4	-
1988	13 810	122,8	3,5	-
1989	14 071	119,2	3,6	-
zošľachtená valaška				
1977	14 757	112,9	3,2	19,8
1978	18 600	112,5	3,2	19,4
1979	23 271	109,2	3,2	19,1
1980	25 065	110,7	3,2	19,3
1981	27 270	108,1	3,2	19,1
1982	28 046	108,7	3,2	18,8
1983	32 846	109,3	3,2	18,5
1984	34 881	108,1	3,2	18,7
1985	36 622	110,6	3,2	19,3
1987	20 401	113,7	3,5	-
1988	20 057	115,7	3,6	-
1989	20 718	114,7	3,6	-

- 90 rokov kontroly úžitkovosti oviec a kôz -

Tabuľka č. 8: Počet chovov a bahnič zapojených v kontrole úžitkovosti od roku 1992 (od vzniku ŠPÚ) do 30. 6. 2025.

Rok	Počet ŠCH	Počet RCH	Počet ÚCH	Spolu	Počet bahnič ŠCH	Počet bahnič RCH	Počet bahnič ÚCH	Spolu
2025	83	66	94	243	14 984	10 228	32 043	57 255
2024	84	67	95	246	13 366	10 322	29 704	53 392
2023	102	67	117	286	15 542	10 146	32 788	58 476
2022	106	65	129	300	18 018	9 727	32 881	60 626
2021	108	56	85	249	17 584	7 512	23 245	48 341
2020	101	58	52	211	17 620	7 142	15 106	39 868
2019	92	54	51	197	18 221	3 687	16 377	38 285
2018	95	47	41	183	19 210	3 236	12 829	35 275
2017	105	44	35	184	18 870	2 914	11 875	33 659
2016	102	33	37	172	17 811	2 204	12 339	32 354
2015	96	34	37	167	16 584	2 901	10 745	30 230
2014	94	31	39	164	19 422	3 142	12 796	35 360
2013	94	32	46	172	20 208	4 709	14 145	39 062
2012	98	29	50	177	25 565	4 619	15 652	45 836
2011	99	25	58	182	25 290	4 593	16 699	46 582
2010	100	30	62	192	28 625	5 131	19 050	52 806
2009	86	36	58	180	29 055	6 970	16 250	52 275
2008	93	35	65	193	31 699	9 613	17 011	58 323
2007	92	41	57	190	32 367	11 389	18 302	62 058
2006	87	46	51	184	32 273	12 924	16 581	61 778
2005	86	44	42	172	33 262	13 216	15 409	61 887
2004	89	46	33	168	34 839	15 876	9 609	60 324
2003	96	51	31	178	37 034	17 271	9 435	63 740
2002	92	55	29	176	35 821	17 354	9 894	63 069
2001	98	48	18	164	36 717	15 915	5 649	58 281
2000	98	55	5	158	36 449	16 989	1 959	55 397
1999	100	62	1	163	35 318	17 872	250	53 440
1998	102	60	0	162	34 575	16 265	0	50 840
1997	105	47	0	152	35 301	13 604	0	48 905
1996	112	50	0	162	37 692	12 694	0	50 386
1995	120	46	0	166	40 522	12 218	0	52 740
1994	123	49	0	172	43 961	13 738	0	57 699
1993	131	53	0	184	44 847	16 137	0	60 984
1992	137	67	0	204	50 261	20 880	0	71 141

Počet chovov a bahnič zapojených v kontrole úžitkovosti od roku 1992 (od vzniku ŠPÚ) do 30. 6. 2025

kovosťou vrstovnic. Kvalitatívne nový stupeň plemenárskej práce si vyžiadali založiť moderné vlnárske laboratórium – Rozborovú stanicu ovčej vlny a mlieka v Novom Meste nad Váhom, ktorá bola založená v roku 1962 s celoštátnou pôsobnosťou. Viedol ju Ing. Lindovský, CSc. K pôvodnej laboratórnej činnosti v oblasti kvality vlny a mlieka prevzalo laboratórium činnosť pri overovaní paternity plemenných baranov, vedenie centrálnej plemenárskej dokumentácie, vyhodnocovanie výsledkov kontroly dedičnosti a prepojením tejto práce na počítač na PP Žilina a publikačnú činnosť plemenárskej práce v chove oviec. Významná bola spoločná činnosť Výskumného ústavu

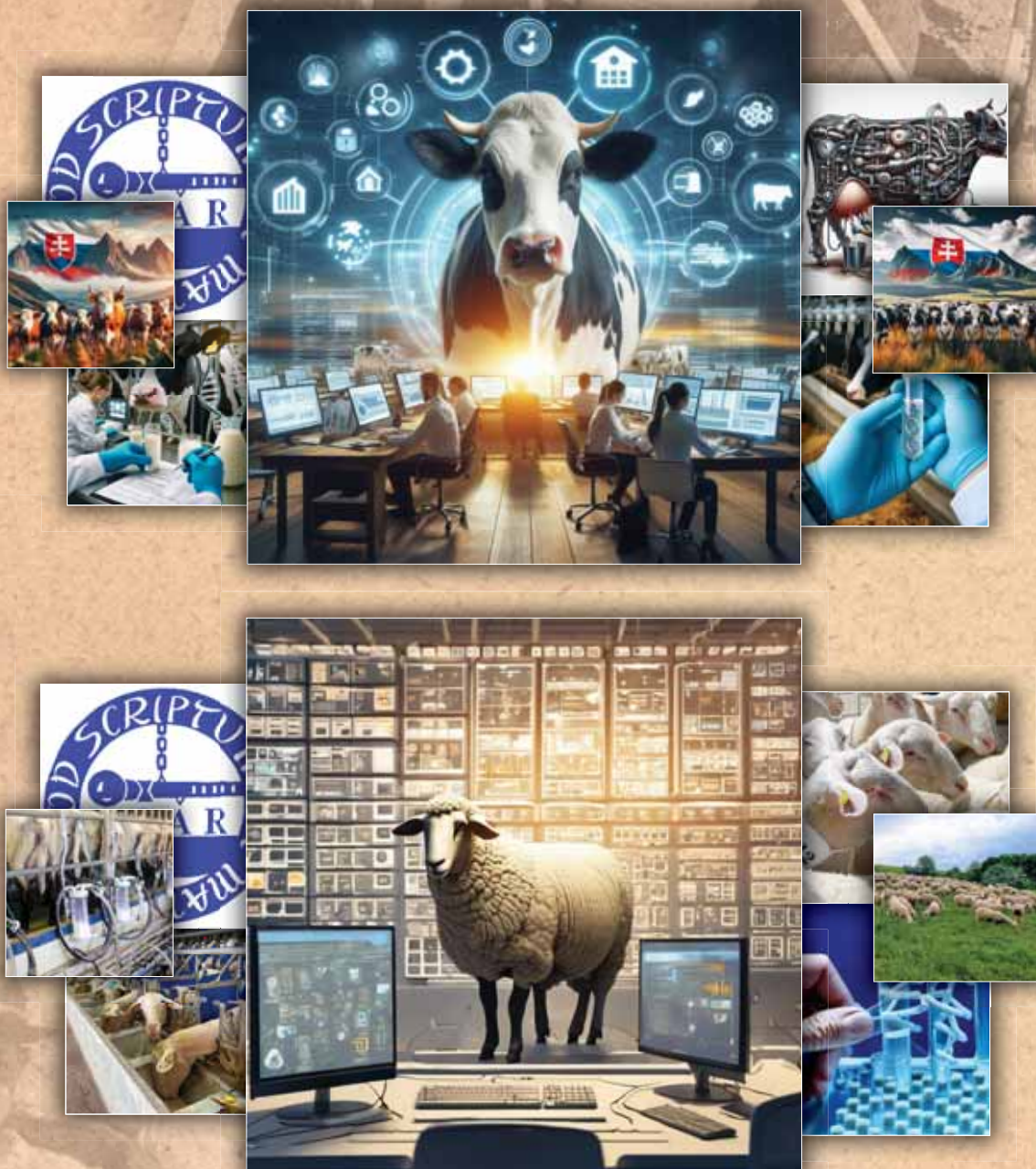
ovčiarkeho a plemenárskej organizácie na Slovensku, ktorá viedla k vyšľachteniu domácich uznaných plemien slovenskej merinky, cigájky a k vyšľachteniu prvého nového plemena oviec v socialistických podmienkach – zošľachtenej valašky. Treba však spomenúť prínos všetkých vedeckých, výskumných a plemenárskych pracovníkov, ktorí sa zaslúžili o rozvoj ovčiarstva na Slovensku ako boli prof. Dr. Ing. Laurinčík, CSc., Ing. Malík, CSc., Ing. Mikuš, CSc., prof. Gajdošík, CSc., doc. Ing. Gyarmathy, CSc., pán Ján Jurík, pán Vendelín Longauer, prof. RNDr. Margetín. PhD. a ďalší.

Riaditelia plemenárskych organizácií vykonávajúcich kontrolu úžitkovosti na Slovensku:

Ing. Ján Mozola , generálny riaditeľ Štátna plemenárska správa v Bratislave	1955 – 1972	Ing. Štefan Ryba , riaditeľ Plemenárske služby SR, š.p.	2007 – 2010
Ing. Dalibor Kubáček , generálny riaditeľ Generálne riaditeľstvo ŠPP	1972 – 1987	Ing. Péter Görözdí , riaditeľ Plemenárske služby SR, š.p.	2010 – 2012
Ing. Ján Hruška, CSc. , generálny riaditeľ Generálne riaditeľstvo ŠPP	1987 – 1989	Ing. Štefan Ryba, PhD. , riaditeľ Plemenárske služby SR, š.p.	2012 – 2016
Ing. Stanislav Hricko , generálny riaditeľ Plemenárske podniky ŠP	1989 – 1991	Ing. Péter Görözdí , riaditeľ Plemenárske služby SR, š.p.	2016 – 2022
Ing. Jozef Jursa, CSc. , poverený riaditeľ Plemenárske služby, š.p.	1991 – 1992	Mgr. Anna Mackovýchová , riaditeľka Plemenárske služby SR, š.p.	2022 – 2023
Ing. Ľubomír Dobrovič , riaditeľ ŠPÚ SR v Bratislave	1992 – 2004	Ing. Štefan Ryba, PhD. , riaditeľ Plemenárske služby SR, š.p.	2024 – 2025
Ing. Mojmír Haško , riaditeľ ŠPÚ SR v Bratislave	2004 – 2007	Ing. Péter Görözdí , riaditeľ Plemenárske služby SR, š.p.	2025

POKRAČOVATEĽ TRADÍCIE KONTROLY ÚŽITKOVOSTI NA SLOVENSKU

”Bez kontroly úžitkovosti niet zošľacht’ovacích akcií, bez kontroly dedičnosti hynie každé kultúrne plemeno”

(prof. MVDr. Josef Taufer, 1869 - 1940)